

‘Van één gezin één plan naar twee gezinnen twee plannen!’

Advies Instellen van een Regionaal Expertise
Punt Scheiden

Mei 2022

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Voorwoord.....	5
Verandering vraagt moed	5
Is ruzie normaal tijdens een scheiding?	5
Een nieuwe visie voor de hele Regio.....	5
Focus en paradigma verschuiving	6
De projectopdracht	6
De uitwerking van de opdracht.....	7
Het Waarom (WHY) van het REPS (doel)	7
Het Wat (What) (resultaten)	8
Waarom de keuze voor focus op ‘ouders in een complexe scheiding?’	8
Drie soorten co-ouderschapsstijlen na scheiding	9
Tertiaire preventie	10
Aansluiten bij volwassen zorg- en hulpverlening.....	10
Hoe is het advies tot stand gekomen?	11
Inleiding.....	13
Hoofdstuk 1: De drie actielijnen van het REPS.....	14
Actielijn 1: informatie en advies ouders	15
(Tertiaire) preventie	15
Doel	15
Rol van het REPS.....	15
Actielijn 2: beïnvloeding netwerk	16
Tertiaire preventie	16
Doel	16
Rol van het REPS.....	16
Actielijn 3: leren en ontwikkelen professionals	17
Tertiaire preventie	17
Doel	17
Rol van het REPS.....	17
Hoofdstuk 2: Positionering van REPS	19
Onafhankelijk	19
Ingebed in bestaande structuren en opgaves.....	19
Ondersteunend aan de lokale teams ‘De vliegende brigade’	20
Gezaghebbend	20
Hoofdstuk 3: Organisatie van REPS.....	21
Samenwerkingsverband en bestuur	21
Mandaat	21
Convenant	22
Leidinggeven - Hosting van het REPS.....	22
De inrichting van het primaire proces	23
Hoofdstuk 4: Financiering van REPS	26
De kosten van een complexe scheiding	26
Financieringsbron: jeugdhulp of volwassenenzorg?.....	28

De kosten van het REPS	29
Functies en taken REPS	29
Primair proces	29
De specialisten met specifieke deskundigheid	30
Ondersteunend proces	30
Programmamanager	31
Programma-ontwikkeling: de kost en de baat.....	31
Leertuin en monitor	32
Financiering en aansluiting bij andere programma's.....	32
Netwerksamenwerking	32
Opdrachtgeverschap	33
Hoofdstuk 5: Implementatie REPS	34
Implementatie algemeen: het REPS als opgave.....	35
Jaar 1	35
Jaar 2	35
Jaar 3:	35
Implementatie actielijn 1: informatie en advies aan ouders	36
Eerste fase - decentraal:	36
Eerste fase – centraal:.....	36
Implementatie actielijn 2: beïnvloeden van het netwerk.....	36
Gesprekken met organisaties, lokale teams en zorgorganisaties.....	37
Het opstellen van een strategisch communicatieplan.....	37
Implementatie actielijn 3: leren en ontwikkelen professionals.....	37
Deskundigheid specialisten team REPS.....	37
Leren en ontwikkelen in de lokale teams	38
Hoofdstuk 6: Kansen en ontwikkelingen	40
Vernieuwen van hulp in de Regio	40
Landelijke ontwikkelingen.....	41
Hoofdstuk 7 : Tot Slot.	42
Bijlage 1: Het Why, What en How van het REPS	44
Why (waarom).....	44
How (hoe).....	44
What (wat)	44
Het Waarom (WHY) van het REPS (doel)	45
Het Hoe (HOW) van het REPS (processen die worden ingericht)	45
Het Wat (What) (resultaten)	45
Bijlage 2: De lokale teamsprofessional en het REPS.....	47
Doel.....	47
Visie.....	47
Visie, boodschap en focus	47
Wat dan nog meer?	48
Geen methodiek.....	48

Tertiaire preventie.....	49
Wat betekent dit voor jou als professional in het lokale team?	49
Het REPS faciliteert jou als professional.....	50
Wat betekent het voor jouw werkproces als professional?.....	50

‘Als je blijft doen wat je altijd hebt gedaan, dan blijf je krijgen wat je altijd gekregen hebt.’

- Einstein ¹-

Voorwoord

Verandering vraagt moed

Het citaat van Einstein is niet zomaar gekozen. Het maakt duidelijk dat wanneer je problemen ervaart of iets niet lukt, je niet door moet gaan op de begaande weg. Het is een appel om het anders te gaan doen. De Regio Rijk van Nijmegen kenmerkt zich dat veranderingen niet vanzelf gaan. Er is een grote bereidheid en inzet tot verandering. Er gaat veel goed en dingen lukken en desondanks wordt zichtbaar dat na een periode van 3 jaar na een veranderbesluit er nog weinig is opgeschoten en er samenhang ontbreekt.

Binnen het sociaal domein is echtscheidingsproblematiek zo’n thema dat om aandacht en een nieuwe aanpak vroeg. Hierop is ingezet, maar met onvoldoende effect.

De problemen die voortkomen uit complexe scheidingsproblematiek zijn groot en niet gemakkelijk op te lossen. Het vraagt om een duidelijke visie die voorwaarde is om uit de complexiteit te komen. Pas dan kunnen ouders en kinderen de beweging naar rust en welzijn maken. Het nieuw te vormen Regionaal Expertise Punt Scheiden moet hierop een antwoord zijn.

Want hoewel er door professionals hard gewerkt wordt, is er zowel binnen als buiten de keten kritiek² op de hulpverlening. Ouders krijgen veel, doch onvoldoende effectieve hulp, modderen door of haken af en regelmatig versterkt het conflict juist door attitude of interventies die olie op het vuur zijn. Bijvoorbeeld door ingezogen worden in de strijd, in oordeel komen en/of niet voldoende afgestemd samenwerken.

Is ruzie normaal tijdens een scheiding?

Het is normaal dat er tijdens of vlak na een scheiding ruzie is tussen de twee partners. Dat hoort erbij. Er zijn zoveel persoonlijke, emotionele, financiële en sociale factoren die meespelen dat een scheiding zonder ruzie bijna niet voorkomt. Een ruzie die voortduurt of na verloop van tijd weer in alle hevigheid oplaait, is echter niet goed. Niet goed voor de betrokken ouders en zeker niet goed voor de kinderen. Daarom is het van belang dat deze ruzies zo snel mogelijk stoppen. Dat kan alleen wanneer ouders, hun netwerk, de dienstverlening en de hulpverlening zich gaan richten op het stoppen van de strijd en op het toewerken naar welzijn voor de kinderen en voor zichzelf.

Een nieuwe visie voor de hele Regio³

Steeds meer wordt duidelijk vanuit de wetenschappelijke literatuur en praktijk dat het het beste is voor ouders in complexe scheiding, dat er rust komt. Rust door zich niet meer te focussen op een afstemming met de andere ouder, de ex-partner, maar op de nieuwe realiteit

¹ In dit advies wordt regelmatig met een hoofdstuk of alinea met een treffend citaat begonnen. Veel citaten zijn gebezigd door leden van de verschillende werkgroepen.

² Deelnemers in werkgroepen, maar ook Gepercipieerde knelpunten hulpverlening, inzenders Divorce Challenge.

³ Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen, Wijchen, Nijmegen en Mook en Middelaar

van ieder apart, ook als ouder⁴. Het betekent dat ook de dienst- en hulpverlening zich niet meer moeten gaan richten op het samen aanspreken van ouders. In de nieuwe situatie zijn ouders en kinderen als twee aparte systemen te beschouwen en te benaderen. Dat is dus anders dan dat het nu meestal gaat. Het betekent voor de Regio Rijk van Nijmegen, dat wanneer men het aantal conflictscheidingen wil terugdringen, men kiest voor een implementatie van een nieuwe visie in de hele regio. Een visie die doordringt bij ouders, scholen, huisartsen, dienst- en hulpverlening. Deze implementatie vraagt om een programma van verschillende activiteiten en actielijnen.

Focus en paradigma verschuiving

Wij realiseren ons dat de visie en de implementatie van het REPS, een paradigma- en focusverschuiving voor organisaties betekent. Dat is ingrijpend en niet gemakkelijk, omdat organisaties al een investering gedaan hebben in opleiding en programma's die op een andere visie gestoeld zijn. Dit betekent dat alle betrokkenen voor een keuze staan: 'Gaan we door zoals we het altijd hebben gedaan of kiezen we voor een verandering?' We zien daarbij mogelijkheden voor nieuwe ontwikkelingen, zodat organisaties beter kunnen inspelen op vragen van deze ouders en hun kinderen.

Wat ons betreft is het helder: wil je het aantal complexe scheidingen terugdringen, dan moet je dit doen vanuit een andere, stevige visie en een daarop aansluitende werkwijze. Daar hebben ouders en kinderen recht op.

De weg ernaartoe ga je vervolgens samen met de organisaties die mee willen doen ontdekken.

Dit document beschrijft een voorstel voor de inrichting van het nieuw te vormen REPS en moet leiden tot de gewenste situatie. Dit startte in januari 2022 bij een projectopdracht van de regio Rijk van Nijmegen.

De projectopdracht

De opdracht luidde:

'Er is meer nodig in de regio Nijmegen rondom scheidingsproblematiek. Het aantal kinderen dat onder toezicht wordt gesteld door een geëscaleerde scheiding is ongekend hoog. Bij zowel de vrij toegankelijke als de gespecialiseerde (jeugd)zorg op het gebied van scheiden zijn wachtlijsten. Daarnaast geven professionals uit de (specialistische) jeugdzorg en de lokale teams aan dat zij onevenredig veel tijd en energie kwijt zijn aan deze complexe zaken, met name omdat meervoudige betrokkenheid een grote uitdaging is.

De gemeenten in de regio Rijk van Nijmegen⁵ vinden daarom dat er meer focus en extra inzet nodig is en zetten daarom een opdracht uit om te komen tot een voorstel voor een 'Regionaal Expertise Punt Scheiden' (hierna REPS te noemen).

Wij, Peter van Vliet – projectleider - en Sonja Hopmans – inhoudsdeskundige – geven als projectteam vorm aan deze opdracht.

Wij ambiëren een aanbod op maat met als doel dat iedere ouder met hun kinderen na een scheiding weer een eigen gezinsleven opbouwt, waarvan ieders welzijn en rust de bouwstenen zijn. We willen dit realiseren door met alle betrokken professionals een netwerk te bouwen, en vervolgens te handelen vanuit één gezamenlijke visie. We willen direct de juiste hulp (welke breder is, dan alleen jeugdzorg) en we willen onze professionals coachen. Door specifieke

⁴ Zie voor een uitgebreide beschrijving en onderbouwing van deze visie het bijgevoegde visiedocument

expertise voor lokale teams beschikbaar te stellen, kunnen we voorkomen dat professionals lang doormodderen en dat er onnodige doorstroom komt naar specialistische jeugdhulp en/of het gedwongen kader. Ook willen we inwoners eerder bereiken en dus preventief handelen.

Om het REPS te laten functioneren moeten er een aantal zaken worden beschreven:

- Welke vragen hebben ouders, kinderen, professionals, stakeholders en opdrachtgever over waar het REPS in moet gaan voorzien?
- Welke functies moet het REPS vervullen om het 'Waarom' en het 'Hoe' te realiseren? Welke processen moeten worden ingericht?
- Welke verschillende professionals zijn nodig binnen het REPS en wat zijn hun rollen en taken?
- Hoe is de positionering van het REPS in het brede veld (voorveld, vrijwillig kader, geïndiceerd vrijwillig kader, veiligheidsketen van drang tot dwang)
- Hoe is de communicatie van het REPS aan betrokkenen en het veld?

De uitwerking van de opdracht

Het is belangrijk dat het idee van het REPS enthousiasme oproept en een gedeelde waarde in zich heeft waardoor mensen en organisaties erbij willen horen, zich willen verbinden en zich willen inzetten voor het eindresultaat.

Een manier om dat te bewerkstelligen is om het 'Waarom', 'Hoe' en 'Wat' ⁶ van het REPS concreet te maken. Dit schept ook een referentiekader dat ieder moment getoetst kan worden aan de hand van de vraag: 'Is dit een bijdrage aan het realiseren van het 'Waarom'?'

Het Waarom (WHY) van het REPS (doel)

'Het REPS regio rijk van Nijmegen wil dat iedere ouder met hun kinderen na een scheiding weer een eigen gezinsleven opbouwt, waarvan ieders welzijn en rust de bouwstenen zijn.'

Het Hoe (HOW) van het REPS (processen)

Het REPS is een onafhankelijk orgaan en heeft twee trekrichtingen:

- Ouders en kinderen: zorgen dat er rust komt en zich richten op welzijn
- Professionals: in hun kracht

Het REPS krijgt daarom twee functies:

1. Zorgen voor informatie, advies en doorverwijzing aan en van
 - a. Ouders en kinderen
 - b. Huisartsen, consultatiebureau, CJG, scholen, dagverblijven, sportclubs
 - c. Advocatuur en rechtbank
2. Vergroten van effectiviteit en deskundigheid van professionals
 - a. Implementatie en borgen van de vastgestelde visie
 - b. Leren en ontwikkelen door coaching, consultatie, informatie en advies
 - c. Consultatie, advies, informatie en coaching op casusniveau
 - d. Advies en monitoring vervolghulpverlening.

⁶ Simon Sinek in het the Golden Circle, het why, how en what van organisaties. Zie ook bijlage1 het Why van het REPS.

- e. In samenwerking met de professional voeren van procesregie bij ernstig meervoudige complexe problematiek
- f. Signaleren, leren en monitoren van de effectiviteit in de keten
- g. Signaleren en adviseren aan inkoop ten behoeve van effectieve hulpverlening
- h. Instellen van en toegang zijn voor een deskundigheidsplatform voor vastgelopen casuïstiek.

Een REPS dat versnippering tegengaat en zorgt voor focus en effectiviteit, zal moeten worden toegerust met een aantal instrumenten:

- Adviesfunctie voor aanvraag tot en snel kunnen toevoegen van geïndiceerde hulpverlening bij complexe scheiding
- Adviesfunctie inkoop van zorg
- Mogelijkheid tot procesregie bij risicovolle hoog complexe casuïstiek
- Toegang tot het deskundigheidsplatform voor zowel gespecialiseerde als niet-gespecialiseerde hulpverlening

Het Wat (What) (resultaten)

- Herkenbare en vindbare informatie, regie REPS voor ouders, kinderen, professionals, zorgaanbieders, scholen en andere stakeholders.
- Eenduidige visie op ouders en echtscheidingsvraagstukken.
- Ouders die zich richten op welzijn en het opbouwen van een nieuw gezinsleven.
- Afname van ernstige conflicten.
- Afname toestroom gespecialiseerde hulpverlening en gedwongen kader.
- Hogere professionaliteit van werkers, zowel in de wijk als in de keten, die allemaal vanuit eenzelfde visie en houding werken met dezelfde professionele standaard.
- Tevreden ouders en professionals.
- Zicht op de effectiviteit van de keten: de successen en knelpunten.

Om het WHY te bewerkstelligen is het belangrijk dat er gewerkt wordt aan een eenduidige beleidsvisie.⁷ Deze visie is het fundament van het REPS. Deze visie beschrijft hoe ouders (en kinderen) in een complexe scheiding geleid kunnen worden naar rust en welzijn voor iedereen. Met tegelijkertijd als resultaat dat er minder ouders en kinderen een beroep doen op (langdurige) hulpverlening.

Waarom de keuze voor focus op 'ouders in een complexe scheiding'?

Kijkend naar de vorm dat ouderschap krijgt na scheiding komen er drie variaties (co-ouderschapsstijlen) naar voren: gemiddeld coöperatief ouderschap, parallel (solo) ouderschap of conflictueus ouderschap. Het is juist de laatste categorie ouders – de ouders in complexe scheiding - waarvan het met de kinderen niet goed gaat.

⁷ Deze visie staat geformuleerd in het stuk *Van één gezin één plan naar twee gezinnen twee plannen*

Drie soorten co-ouderschapsstijlen na scheiding

Aard ouderschap	Kenmerken	Percentage
Coöperatief ouderschap	Veel overleg tussen ouders, met de kinderen gaat het goed	25-30%
Parallel (of solo) ouderschap	Weinig tot geen overleg tussen ouders, met de kinderen gaat het goed.	50%
Conflictueus ouderschap	Overleg met telkens weer ruzie, met de kinderen gaat het niet goed.	20-30%

In grote lijnen vinden we deze uitkomst ook terug in het onderzoek van het CBS (2019) en wordt deze bevestigd in het onderzoek naar probleemgedrag van adolescenten door Rejaan, van der Valk en Branje⁸. Zij stellen: Het is juist de laatste categorie ouders – de ouders in complexe scheiding - waarvan het met de kinderen niet goed gaat. Met de kinderen in de groep parallel of solo ouderschap gaat het vergelijkbaar goed.

Vertaald naar de regio rijk van Nijmegen ziet de verdeling van ouders na scheiding over deze drie co-ouderschapsstijlen er dan als volgt uit:

Gemeente	Inwoners	gescheiden	coöperatief 30%	parallel 50%	conflict 20 %	Conflict na 3 jaar
Nijmegen	177359	272	81,6	136	54,4	163,2
Berg en Dal	35010	53	15,9	26,5	10,6	31,8
Mook	7909	7	2,1	3,5	1,4	4,2
Beuningen	26157	50	15	25	10	30
Heumen	16569	17	5,1	8,5	3,4	10,2
Wychen	41261	63	18,9	31,5	12,6	37,8
Druten	18991	25	7,5	12,5	5	15
Totalen	323256	487	146	243	98	294

De groep gescheiden ouders die in strijd blijft is na drie jaar geëxtrapoleerd. Immers, een belangrijk kenmerk van een complexe scheiding is dat deze verschillende jaren voortduurt. In 2022 zijn deze scheidingen van 2020 en 2019 nog bestaand. Hiermee wordt zichtbaar voor de regio hoeveel complexe scheidingen te onderkennen zijn. Dit verklaart tevens de druk op de jeugdzorg.

Rejaan, van de Valk en Branje concluderen in hun onderzoek: “Hoewel een coöperatieve relatie tussen ouders na scheiding ideaal lijkt en vaak tevens het doel is van interventies na scheiding, biedt parallel ouderschap een goed alternatief voor ouders die ook na de scheiding in conflicten verwickeld blijven”. Waar het niet goed gaat is dus met de kinderen uit de conflict scheidingen. Wil er iets veranderen moet er gestopt worden met een focus op het ideale beeld van samen ouders zijn, want stellen zij: “Het vraagt een andere visie en aanpak”. De visie van het REPS sluit naadloos aan bij deze conclusie. Het uitgangspunt dat ten grondslag ligt aan het REPS is om juist deze groep ouders met een conflictueuze co-ouderschapsstijl als centrale focus te nemen.

⁸ Rejaan, van der Valk en Branje, 2020, Coparenting na scheiding en de relatie met probleemgedrag in de adolescentie, in Kinder&Jeugdpsychotherapie 47e jaargang, nr.2.

Het kiezen voor de focus op de groep ouders in complexe scheiding boven ouders in scheiding of gescheiden ouders in solo of parallel ouderschap, wordt gemotiveerd met drie argumenten:

1. De voortdurende conflicten van de ouders zorgen voor de grootste schade in de ontwikkeling van kinderen.
2. Het is deze groep ouders die het meest een beroep doet op (langdurende) jeugdzorg. Hier is de 80-20 regel zeer van toepassing.⁹ 20 % van het aantal ouders in scheiding wordt een complexe scheiding, maar zorgt voor 80 % aan schade en kosten. Met het instellen van het REPS wordt een terugdringing beoogd van 50 % instroom in de jeugdzorg.
3. De zorgelijke trend bij professionals dat men gezien de complexiteit en geringe beïnvloedbaarheid, steeds minder gemotiveerd lijkt om deze ouders hulp te verlenen.

Tertiaire preventie

Zorggerelateerd werken kent drie vormen van preventie¹⁰. Vertaald naar het sociaal domein zijn deze als volgt:

- **Primaire preventie:** activiteiten die voorkomen dat gezonde personen vast gaan lopen in wisselwerking met hunzelf en/of hun omgeving.
- **Secundaire preventie:** vroege opsporing van vastlopen van personen die een verhoogd risico lopen tot het ontwikkelen van problematiek. Het probleem kan daardoor eerder worden behandeld, zodat deze eerder oplost of niet erger wordt.
- **Tertiaire preventie:** voorkomen van complicaties en probleemverergering bij sterk dysfunctioneel gedrag, psychische problemen en/of psychopathologie. Ook het bevorderen van de zelfredzaamheid van mensen valt hieronder.

Het REPS richt zich op tertiair preventief werken. Het doel van deze tertiaire preventie¹¹ is het voorkomen van complicaties en verergering van de complexe scheiding. Dit is de belangrijkste reden om te komen tot een REPS. Het vroegtijdig signaleren van ouders in complexe scheiding is onderdeel van deze preventieve aanpak en wordt secundaire preventie genoemd.

Aansluiten bij volwassen zorg- en hulpverlening

Van de 16 indicatoren¹² voor het onderkennen van een conflictscheiding vallen 11 indicatoren onder volwassenproblematiek. De overige 5 liggen op het gebied van de jeugdzorg. Het is op zich een merkwaardige situatie dat de hulpverlening aan ouders in een complexe scheiding onder de jeugdzorg valt. Immers ook kijkend naar de definities van complexe scheiding zie we dat de coping van ouders de grondslag vormt van het in stand houden van het probleem. Bij de volwassen ouders spelen trauma's, eerdere verlieservaringen, onvermogen om samen te werken, conflictstijlen die polariserend werken en/of persoonlijkheidsproblematiek die onderliggend zijn aan de problematiek. Het ligt voor de hand dat er ook verbinding wordt

⁹ *Relatie tussen scheidingen, 2022. Ggz- gebruik en jeugdzorggebruik nader onderzoek*, Batterink & van Plaggenhoef.

¹⁰ C.V.Z. rapport *Van preventie verzekerd* (2007) en <https://www.loketgezondleven.nl/integraal-werken/wettelijk-en-beleidskader-publieke-gezondheid/wat-is-preventie>

¹² Gutterswijk e.a. 2017.

gemaakt met de volwassenen hulpverlening en de GGZ, GGD bemoeizorg, schuldhulpverlening en huisvesting.

Het REPS beoogt en stimuleert een goede triage en doorverwijzing binnen de volwassenenzorg. Het gaat erom te onderkennen welke belemmerende factoren opgeheven moeten worden die de transitie naar de nieuwe situatie blokkeren. Het is dan ook belangrijk dat er voldoende diensten zijn en blijven voor gescheiden ouders en hun kinderen zoals als buddy's, steun/oudergroepen, theatervoorstelling voor scholen 'Het koffertje van Kaatje', KIES-training, het scheidingskoffertje op scholen, omgangsbemiddeling, omgangshuis en tijdelijke huisvesting waar ouders hun kinderen kunnen ontmoeten. Het gaat erom de ouder te helpen om zich te gaan richten op welzijn en rust voor alle betrokkenen.

Hoe is het advies tot stand gekomen?

Regio en NJI-akkoord is met de visie

In overleg met de opdrachtgever is eerst de visie van het REPS beschreven. Nadat de opdrachtgever een akkoord heeft gegeven op de visie is deze voorgelegd aan het Nederlandse Jeugd Instituut (NJI). Het NJI heeft verklaard in te stemmen met deze visie. Men vindt het zeer interessant en is bereid mee te denken hoe één en ander geïmplementeerd kan worden. Vervolgens is deze visie voorgelegd aan de organisaties die betrokken waren bij het opstellen van de opdracht. Alle organisaties waren positief toonde over de visie.

Deelname aan het REPS gebeurt alleen op basis van instemming met de visie en op basis van motivatie om deel te nemen aan de invulling van het REPS. Alle organisaties wilden betrokken worden bij de verdere uitwerking van het HOE en zorgden voor medewerkers in de werkgroepen.

Vervolgens is de visie gepresenteerd aan de aandachtfunctionarissen Scheiden regio Zuid Gelderland. Ook hier werd de visie met brede instemming ontvangen. Bij de aandachtfunctionarissen van Rivierenland heerste teleurstelling toen bleek dat het REPS niet voor hun regio geldt.

De werkgroepen zijn gegroepeerd rond de verschillende bouwstenen van het REPS: Informatie geven aan ouders, leren en ontwikkelen, procesregie en monitoren en leren. Er is veel uitleg gegeven over de visie en hoe deze te operationaliseren in het REPS. Dit leidde tevens tot verhelderende discussies en daarmee tot voortschrijdend inzicht. De werkers in de werkgroepen toonden zich zeer coöperatief en kwamen met belangrijke bijdragen. Duidelijk werd dat het gaan werken volgens deze visie veel implicaties heeft voor de hulpverlening.

Er is naast de werkgroepen een meeting geweest met een vijftal advocaten en een mediator werkzaam in de Regio. Daarnaast zijn er gesprekken geweest met het NJI, beleidsmedewerkers gemeente Nijmegen, projectleider, beleidsadviseur en hulpverleners van de gemeente Arnhem van het digitale scheidingsloket. Er zijn gesprekken gehouden met familierechters (o.a. met de initiatiefnemer van de Schottenaanpak bij de Rechtbank Brabant en Limburg) en er is (email) contact geweest met Rechtbank Gelderland. Ouderinformatie is verkregen vanuit interviews die eerder in het land zijn gehouden¹³ en rapportage waarin uitgebreid wensen van ouders zijn beschreven.

¹³ Mens Centraal, 2020, versie 2 Scheiden zonder schade

De visie over omgaan met complexe scheidingen is te beschouwen als de leidraad, het fundament. Het instellen van het REPS is als het instrument te zien dat de visie moet realiseren. Het goed toepassen van beiden vraagt om een proces van leren, vallen en opstaan. Dit laatste is heel wezenlijk en vraagt om een intentie van onderling vertrouwen. Het wordt hiermee een gezamenlijk ontwikkelproces van alle betrokkenen in de Regio Rijk van Nijmegen.

Dr. Noël Nannup, Aboriginal Noongar Elder,¹⁴ beschrijft dit ontdekkingsproces als volgt:

‘Het enige wat we moeten doen is een stuk van het pad nemen dat leidt naar de toekomst. We polijsten het en we scherpen het aan. We plaatsen dit dan in het gezamenlijke pad dat we aanleggen. Een natuurlijk: als we dat pad aanleggen, zal het ons als bouwers veranderen en zal het tevens de bestemming vormgeven waar we samen naartoe gaan.’

¹⁴ Geciteerd in Onno Scharmer, 02-2022, *Putin and the Power of Collective Action from Shared Awareness — Part 2: The Social Grammar of Creation*.

Inleiding

“Dit is echt fijn! Deze visie geeft een duidelijk uitgangspunt om te werken met ouders in complexe scheiding. Dit gaat ons erg helpen. Wel is het te hopen dat anderen dit ook gaan volgen”

-Medewerker lokaal team in een werkgroep-

Wanneer ouders gaan scheiden of uit elkaar gaan is er vaak een periode van conflicten. Tot soms een jaar na de scheiding. Bij de meeste ouders zie je, dat wanneer het stof is neergedaald, men gaat de-escaleren en er rust komt. Ouders hebben een vorm gevonden hoe zich tot elkaar te verhouden en richten zich op het welzijn van zichzelf en de kinderen. Er is ook kleine groep ouders die er niet in slaagt om tot de-escalatie te komen: de conflicten duren voort, men raakt erin verstrikt en het conflict escaleert regelmatig wat in het uiterste geval leidt tot een familiedrama. De omgeving (familie, nieuwe partner advocaten, de hulpverlening) houdt de strijd vaak in stand en zorgt soms zelfs voor escalatie. Kinderen hebben altijd last van de voortdurende strijd en worden erdoor in hun ontwikkeling bedreigd. Bovendien doet deze groep ouders een steeds groter beroep op de hulpverlening.

Het instellen van het REPS stelt zich dan ook ten doel om ouders in complexe scheiding in een zo vroeg mogelijk stadium tot rust en welzijn te bewegen. Tevens beoogt het REPS de deskundigheid van professionals dusdanig te vergroten dat zij vragen van ouders in complexe scheiding adequaat kunnen oppakken.

We willen dat doen via drie actielijnen:

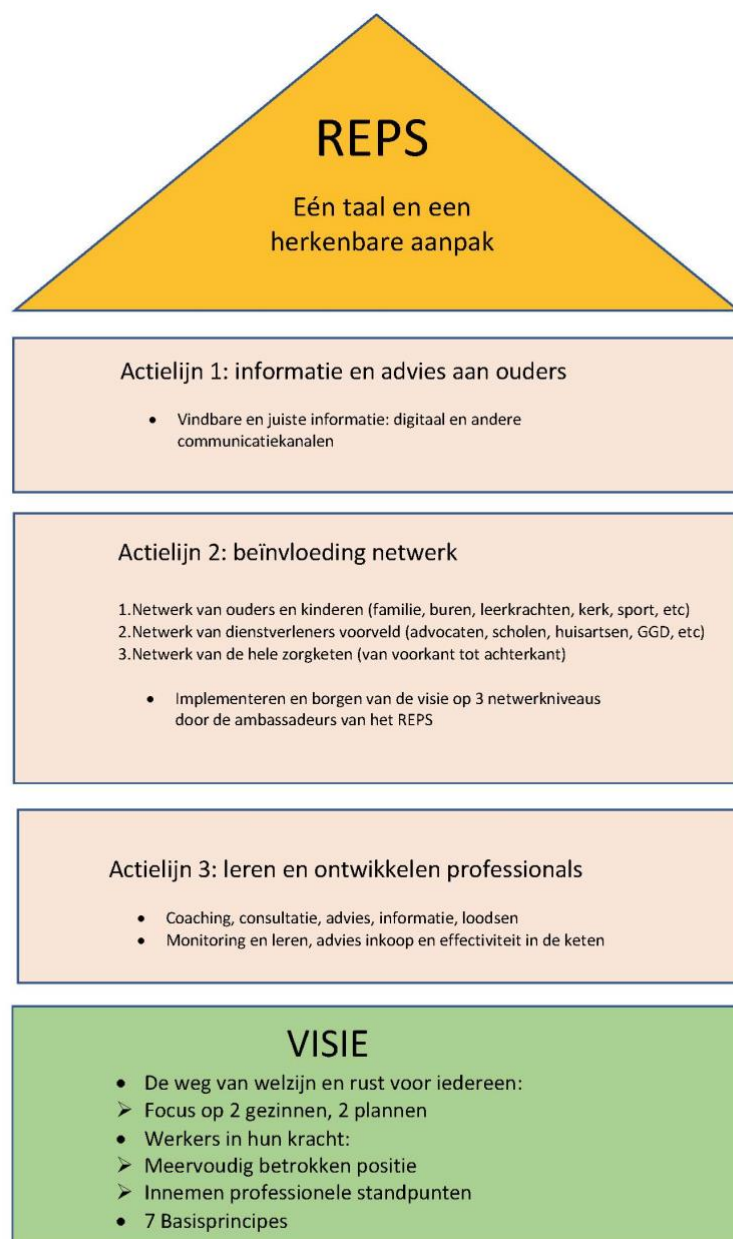
1. **Ouders** in een vroeg stadium informatie geven over het belang van de-escalatie van de conflicten en hoe te komen tot rust en welzijn.
2. **Het netwerk** als belangrijkste change agent, het belang in laten zien van de-escalatie en dat zij ouders hierin gaan steunen. Het gaat om het netwerk in de volledige breedte. Het netwerk van ouders en kinderen, van dienstverleners in het voorveld en van de hele zorgketen.
3. **De professionals** (en de keten) leren hoe ouders in complexe scheiding te identificeren, te de-escaleren en te begeleiden van conflict naar welzijn.

Hierbij zijn zeven principes van het REPS leidend (uitgewerkt in de visie van het REPS):

- Van conflicttoestand naar bijdragen aan welzijn.
- Van één ouderpaar naar twee ouders met twee parallelle gezinssituaties
- Van individueel belang naar systeembelang
- Van verleden reactief gericht naar toekomst proactief gericht
- Van onvermogen naar competentie
- Van conflict instant houdend netwerk naar de-escalerend netwerk
- Van volgende hulpverlening naar sturende en op leren gerichte hulpverlening

Hoofdstuk 1: De drie actielijnen van het REPS

De eerder benoemde actielijnen vormen de centrale pijlers waarlangs het REPS haar doelen wil bereiken. De visie is het fundament en er wordt één taal en een herkenbare aanpak gebruikt. De actielijnen zijn in feite de in de opdracht benoemde doelen. Iedere actielijn zorgt voor focus in het consequent en doelmatig richting geven aan de uitvoering van de taken van het REPS. Hoewel drie afzonderlijke actielijnen zijn ze onlosmakelijk met elkaar verbonden. Per actielijn wordt beschreven welke acties en doelen bijdragen aan preventie, was het beoogde effect in de praktijk is en wat daarin de rol van het REPS is in het realiseren van de doelstelling.

Actielijn 1: informatie en advies ouders

‘Ik wil graag op een zelfgekozen moment, bijvoorbeeld als de kinderen op bed liggen, online informatie kunnen vinden. Ook zou ik het prettig vinden als ik iemand kan bellen om mijn verhaal kwijt te kunnen en een goed advies te krijgen’

-Een ouder in scheiding-

(Tertiaire) preventie

Een randvoorwaarde om effectief preventief te kunnen werken met ouders in complexe scheiding is dat er eenduidige goede informatie beschikbaar komt die ouders leidt naar welzijn en rust. Zowel decentraal als centraal zal er adequate, vindbare en eenduidige informatie voor ouders te vinden moeten zijn over het scheidingsproces. Ook zal wordt informatie verstrekt moeten worden over waar en hoe zij hulp kunnen inschakelen bij het goed doorlopen van een scheiding of een complexe scheiding. Een voorbeeld centraal is een website voor de Regio. Deze moet praktische tools en een beschrijving geven over wat helpend is in het vormen van een nieuw gezin en het komen tot welzijn en rust voor ieder. Dit betekent dat het REPS een rol krijgt in het voorzien van adequate informatie.

Doel

Ouders in scheiding hebben gemakkelijk, via een website en meerdere kanalen in begrijpelijke, eenduidige taal toegang tot informatie over het belang van de-escaleren van het conflict en wat helpt in de transformatie naar een nieuw gezin. Zij krijgen tools en informatie over praktische stappen om de scheiding goed te laten verlopen. Ook wordt uitgelegd hoe zij hun nieuwe gezin vorm kunnen geven op een manier zodat er rust ontstaat. Hierbij is het belangrijk dat ouders inzicht krijgen in de gevolgen van een conflictscheiding zodat deze voorkomen of gestopt kan worden en er een keuze gemaakt kan worden voor de weg van welzijn en rust voor iedereen.

Ouders krijgen informatie over waar en hoe zij zich dicht bij huis kunnen aanmelden als zij hier hulp bij nodig hebben. Uiteindelijk is het doel om escalerende conflicten bij echtscheiding te voorkomen of te stoppen en daarmee de heftige gevolgen voor de kinderen.

Rol van het REPS

Het REPS heeft een actieve rol in het decentraal en centraal faciliteren en verzorgen van eenduidige informatie aan ouders in complexe scheiding middels de regionale scheidingswebsite.

Ook zorgt het REPS zorgt continuïteit in de informatievoorziening aan ouders aan de hand van een op te stellen communicatieplan. Dit gefaseerde actieplan heeft als doel dat zowel implementatie en borging van de visie als bekendheid van het REPS bereikt worden.

Om de juiste, adequate informatie te verstrekken en te kunnen blijven verstrekken, bundelt het REPS kennis, kunde en ervaring en werkt vraaggericht. Het biedt digitale informatie overzichtelijk en makkelijk vindbaar aan en geeft via de lokale teams ouders/inwoners de mogelijkheid om in gesprek te gaan met deskundigen bij relatieproblematiek. Daarmee wordt hen een handelingsperspectief aangereikt. Hierbij wordt uitgegaan van de primaire eigen verantwoordelijkheid van inwoners voor zichzelf, elkaar en hun kinderen.

Actielijn 2: beïnvloeding netwerk

*'We liepen wat vast in ons programma, er kwam bij de ouders te weinig beweging. We gingen pas echt resultaten boeken toen we het netwerk erbij betrokken'*¹⁵

-Justine van Lawick, auteur programma kinderen uit de knel-

Tertiaire preventie

De omgeving (familie, nieuwe partner, advocaten, burens, vrienden, school) houdt de strijd vaak in stand en zorgt soms zelfs voor escalatie. Ze gaan vaak mee in de emotionele strijd en stimuleren de ouder om te gaan voor hun gelijk. Het is daarom primair van belang om de invloed van het gehele netwerk direct om te buigen naar het stoppen van de strijd naar het consequent stimuleren en ondersteunen van ouders in het bijdragen aan welzijn en rust voor ieder.

Het netwerk onderscheidt zich van smal naar breder in 3 niveaus:

- Netwerk van ouders en kinderen (familie, burens, leerkrachten, kerk, sport, etc)
- Netwerk van dienstverleners in het voorveld (advocaten, scholen, huisartsen, GGD, etc)
- Netwerk van de hele zorgketen – op organisatieniveau

Doel

Het brede netwerk van ouders in complexe scheiding in de Regio Rijk van Nijmegen heeft op de drie niveaus gemakkelijk, via meerdere kanalen en in begrijpelijke, eenduidige taal toegang tot adequate informatie. Van het netwerk van het gezin zelf tot aan de gehele zorgketen, krijgt wordt dezelfde boodschap gegeven over wat helpt om gescheiden ouders die in conflict blijven, te ondersteunen om te de-escaleren en zich te gaan richten op het vormen van hun nieuwe gezinssituatie en er rust ontstaat. Daarbij is het van belang om te weten wat de gevolgen voor kinderen zijn als zij langdurig blootgesteld worden aan het conflict van ouders.

Rol van het REPS

Het REPS heeft een actieve rol in het planmatig en gefaseerd faciliteren en verzorgen van adequate informatie op de 3 netwerkniveaus om ouders in complexe scheiding te ondersteunen in het stoppen van de strijd en te kiezen voor de weg van welzijn en rust. Dit doet zij door de visie van het REPS op de drie netwerkniveaus keten breed en op organisatieniveau te implementeren en te borgen via een actieplan. Zij geven organisaties bruikbare tools om te reageren op ouders in complexe scheiding. Een communicatiedeskundige en de ambassadeur van het REPS werken doelmatig samen om het gefaseerde actieplan op een effectieve manier vorm te geven en ten uitvoer te brengen. De informatiekkanalen die gebruikt worden zijn divers en worden planmatig en gefaseerd ingezet: website, filmpjes over de do's en don'ts, foldermateriaal, social media, informatiebijeenkomsten en netwerkcontacten. Ook wordt een verbinding gemaakt met advocaten en mediators die ouders steunen en begeleiden vanuit het toernooimodel naar rust en welzijn.

¹⁵ In collegiaal gesprek 2017 over succesvolle interventies bij ouders in een conflictscheiding

Actielijn 3: leren en ontwikkelen professionals

‘Dit is toch geen werk voor ons?! Ik kan ze niet meer zien, die schreeuwende ouders’

-Jeugd- en gezinswerker uit lokale team-

Tertiaire preventie

Inwoners die vastlopen in hun functioneren in wisselwerking met de omgeving, kunnen laagdrempelig bij de lokale teams terecht. Zij hebben geen verwijzing of indicatie nodig. Landelijk is er een beweging gaande dat alle lokale teams basishulpverlening bieden. De lokale teams van Regio Rijk van Nijmegen die dit nog niet georganiseerd hebben, dienen dit alsnog te ontwikkelen. Of zij dienen samenwerking op dit thema aan te gaan om ouders in complexe scheiding toch goed te kunnen bedienen. Om deze ouders zo snel mogelijk adequate hulp te bieden, is het daarom van belang dat de professional van het lokale team deze vraag deskundig kan oppakken binnen een basisaanbod. De lokale teams verzorgen hiertoe in de basis zelf op de visie aansluitende scholing en coaching op het gebied van complexe scheiding.

De professionals in de lokale teams zijn generalisten die in de basis hetzelfde opgeleid zijn en in staat zijn om maatwerk te leveren en trajecten bijtijds bij te sturen met eventuele aanvulling van andere en/of specialistische hulp. Ook betrekken zij het netwerk van ouders en kinderen. Zij schakelen snel met andere diensten in de keten en werken nauw en afgestemd samen. De professional van het lokale team blijft ook bij inzet van aanvullende diensten, casusregie voeren. Dit zodat het continuproces gewaarborgd blijft.

Doel

De professional werkt vanuit één taal met juiste en herkenbare basiskennis over een gezonde echtscheiding. Men weet bijtijds te signaleren en adequaat te handelen als de scheiding conflictueus gaat verlopen of al complex is. De professional werkt vanuit de visie van het REPS en de zeven basisprincipes. Lokaal wordt de noodzakelijke scholing hiertoe begroot en gefaciliteerd, zodat regionaal dezelfde professionele standaard wordt bereikt. De professionals maken indien nodig ook gebruik van de specialisten van het REPS en leren en ontwikkelen zo veel mogelijk op de werkvloer van en met elkaar. Zo vergroten zij met andere professionals en de specialisten hun kennis en kundigheid.

Samenwerking in de keten wordt benut in wat wel en niet werkt en men werkt samen vanuit gelijkwaardigheid, vertrouwen en een gezamenlijk gedragen koers. Op deze manier profiteert iedereen van de samenwerking en komt dit primair ten goede aan de kwaliteit van werken in de lokale teams. Er is sprake van continu leren.

Rol van het REPS

Leren en ontwikkelen start bij het doorgronden van de visie van het REPS. Dit doorgronden vormt het professionele fundament. Hier ligt een taak voor de ambassadeurs van het REPS: het planmatig implementeren en borgen van de visie van het REPS, van voorveld tot aan hulpverlening met een maatregel.

De specialisten van het REPS kunnen invliegen voor professionals om consultatie, advies, informatie en coaching te geven bij complexe scheidingsvragen. Zij doen dit voor de lokale teams, maar ook voor vragen met dit thema die bij het OPH, de regieteam, VT of de JBT

worden aangemeld. Op deze manier werkt het REPS ook aansluitend in de veiligheidsketen en de bestaande structuren.

De specialisten van het REPS zijn goed en zonder veel drempels bereikbaar. Bij meer specifieke vragen kan ook gebruik gemaakt worden van specialisten met een gedragswetenschappelijke, systeem therapeutische, psychodiagnostische of psychiatrische achtergrond. Om te komen tot maatwerk en eventueel aanvullende hulp, kan de professional de loods¹⁶ complexe scheidingen meevragen op huisbezoek en/of laten meedenken om tot een maatwerkadvies te komen. Ook kan de loods worden ingezet als een vraag vast loopt.

Om leren en ontwikkelen continuïteit te geven en het geleerde te borgen, faciliteert en organiseert het REPS leerlussen in de vorm van casus-evaluaties, intervisie en spiegelgesprekken met partijen. Dit levert input op in de vorm van rode draden (knelpunten en successen) die gebruikt worden voor kwaliteitsgesprekken met o.a. de inkooporganisatie.

Daarnaast gaat het REPS met de aandachtsfunctionarissen complexe scheiding integraal leren. Dit doen zij door samen good practices op te sporen en nieuwe werkwijzen te onderzoeken. Een idee is om het zogenaamde leergemeenschapsmodel¹⁷ te ontwikkelen. Ook kan het REPS organisaties desgewenst een advies geven over interne deskundigheidsbevordering. Tevens signaleert het REPS lacunes in het aanbod en zal met organisaties en de regio in gesprek gaan hoe deze zijn op te vullen.

Voor consultatie bij zeer ingewikkelde cases kan een beroep worden gedaan op het nieuw te ontwikkelen Hoog Conflict Forum. Dit multidisciplinaire overleg met topdeskundigen komt frequent samen om advies te geven over bijvoorbeeld vastgelopen casuïstiek. Een vraag kan via het REPS worden ingebracht bij het HCF. Deelnemers aan het HCF kunnen zijn: lokale teams, Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming, jeugdbescherming, hulpverleningsorganisaties, GGZ, Universiteit/ hoge School, advocaat. Het HCF wordt voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter. Door het instellen van een High Conflict Forum Regio Rijk van Nijmegen wordt een meta-leren ontwikkeld en ontstaat een 'double loop learning'.

¹⁶ De term en inhoudsbeschrijving van 'loods' verkiezen wij voor het REPS boven de termen 'adviseur en procesregisseur', zodat er geen rolverwarring kan zijn met deze rollen in al bestaande contexten.

¹⁷ Zie ook het model Leergemeenschap "Gezonde relaties, beter voor Zwolle"

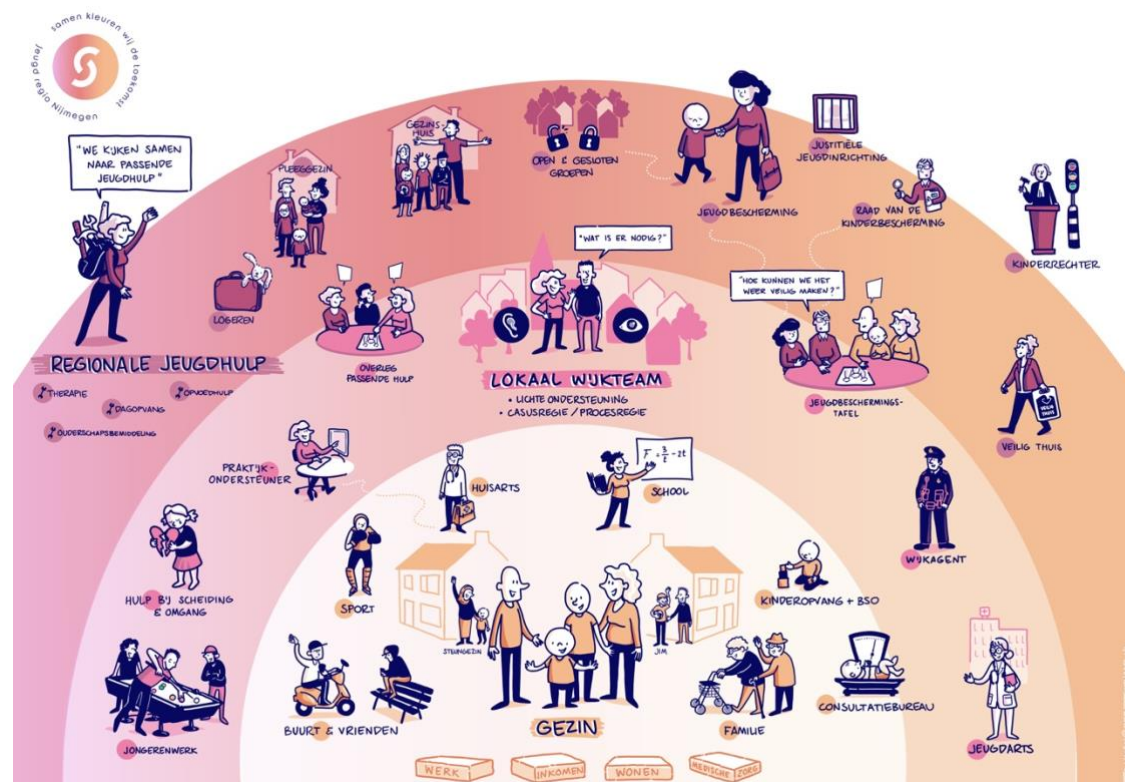
Hoofdstuk 2: Positionering van REPS

Onafhankelijk

Het REPS wordt bemenst door een coördinator en een team van diverse specialisten afkomstig uit verschillende zorgorganisaties. Het specialistenteam is er om werkers in hun kracht te zetten. Daarom is één van de randvoorwaarden dat de specialist vanuit inhoudelijke deskundigheid plaats neemt in het specialistenteam. De specialist verbindt zich in de nieuwe rol met de visie, doelstellingen en uitgangspunten van het REPS en komt als het ware los van zijn eigen organisatie.

Ingebed in bestaande structuren en opgaves

Er wordt in regio Nijmegen veel georganiseerd om complexe vraagstukken op te lossen. Hierbij valt te denken aan de regieteams, het veiligheidshuis, de jeugdbeschermingstafel (JBT), het overleg passende hulp (OPH - experttafel) en het Bovenregionaal Expertisenetwerk Gelderland BOEG). Bij vragen met een complexe scheidingscomponent aan bovengenoemde structuren, kan het REPS worden ingevlogen om expertise te leveren 'aan tafel'. Met het REPS wordt zo beoogd een leemte op te vullen als het gaat om complexe scheidingsproblematiek. Door kennis en kunde toe te voegen kan meer adequate hulp geboden worden en hiermee is het REPS aanvullend op de bestaande structuren. Op de website 'Samen Kleuren wij de Toekomst'¹⁸ van Regio Rijk van Nijmegen staat op de landkaart van de jeugdhulpverlening het scheidingsloket al gepositioneerd.

¹⁸ <https://jeugdregionijmegen.nl>

Het REPS maakt deel uit van het programma Huiselijk Geweld en Kindermishandeling en sluit aan bij de uitgangspunten van de Gelderse Verbeter Agenda (kinderen beter en eerder beschermen) en de Toekomsttuinen (ontschotting en afspraken over partnerschap).

Ondersteunend aan de lokale teams 'De vliegende brigade'

Het REPS heeft als trekrichting om de professionals in hun kracht te zetten. Dit doet zij door hen te ondersteunen in deskundigheid en hen te inspireren en motiveren om complexe scheidingsvragen op een nieuwe, effectieve wijze aan te pakken. De specialisten verlenen dus zelf geen hulp aan ouders, maar vliegen in ten behoeve van de professionals. Zo kunnen professionals op de werkvloer leren en ontwikkelen. Dit houdt in dat zij vragen van ouders in complexe scheiding adequaat kunnen oppakken en dat zij tijdig een afweging kunnen maken of en welke aanvullende hulp nodig is. De specialisten kunnen zo nodig in hun team ook gebruik maken van extra inhoudelijke deskundigheid, zoals een jurist of een systeemtherapeut. De regie blijft bij de professional van het lokale team blijft. Het streven is zo veel als mogelijk en passend, de vragen in de lokale teams af te handelen en de instroom in de specialistische jeugdzorg te beperken.

Gezaghebbend

Het REPS werkt vanuit een beschreven gefundeerde visie en de geïdentificeerde actielijnen worden door het kernteam van specialisten in onderlinge samenhang in werking gesteld. Hierdoor heeft het REPS de positie om zich tot een gezaghebbende rol en functie binnen de keten te ontwikkelen. Vanuit deze positie hebben zij een adviesrol aan het contractmanagement en kunnen zij input leveren voor kwaliteitsgesprekken met de inkooporganisatie en aanbieders.

Hoofdstuk 3: Organisatie van REPS

Samenwerkingsverband en bestuur

De organisatie van het REPS wordt gevormd door een samenwerkingsverband. Hierin participeren de Regio Rijk van Nijmegen en 3 à 4 zorgorganisaties /lokale teams, waar de Regio een contract- of subsidierelatie mee aangaat of al heeft. De deelnemende organisaties committeren zich aan de doelstellingen en uitgangspunten van het REPS op bestuurlijk niveau. Dit is een belangrijke voorwaarde voor de beoogde veranderingen en het realiseren van de doelen.

Het samenwerkingsverband stelt een convenant op voor een periode van drie jaar. In het convenant worden afspraken gemaakt over ieders inzet en aandeel in het realiseren van de implementatie van de visie en het REPS. De deelnemende leden hebben een groot commitment met het REPS. Zij verbinden zich nadrukkelijk met het WHY (de missie) en de kernprincipes van het REPS. Zij zien het instellen en functioneren van het REPS als het meest geëigende middel om een verschil te gaan maken in het terugdringen van het aantal complexe scheidingen.

De Regio (haar vertegenwoordiger) heeft de rol van opdrachtgever en is voorzitter van het samenwerkingsverband. Door het voorzitterschap geeft de Regio het belang aan van de implementatie van visie en de actielijnen. Het REPS krijgt hierdoor ook gezag. Vanuit de voorzittersrol kan de Regio functioneren als aanjager en sturen op de gewenste resultaten. In en na deze periode wordt gekeken of deze voorzittersrol nog passend is en of deze kan transformeren naar een meer op afstand opererende opdrachtgever. De sturende en aanjaagrol wordt dan belegd bij het samenwerkingsverband.

Wanneer er meer organisaties willen participeren kunnen zij aansluiten. Zij krijgen de status van adviserend lid. Deze adviserende leden committeren zich eveneens aan het WHY (de missie) en de principes, maar hebben minder de voortrekkende rol.

Mandaat

Eén van de organisaties gaat als “host” functioneren. Er wordt gewerkt met het model gedelegeerd mandaat. Dat betekent dat de organisatie die de host gaat worden, hiermee de ruimte krijgt om dit, binnen de kaders van het door het samenwerkingsbestuur vastgestelde beleid, uit te voeren.

Het voordeel van één organisaties als host, is dat ook gebruik gemaakt kan worden van faciliteiten van de organisatie, zoals huisvesting, ICT-faciliteiten en werkgeversaspecten.

Met medewerkers van andere organisaties die deelnemen in het REPS wordt een inleenovereenkomst opgesteld. De host voert deze taken uit namens het samenwerkingsverband en zal hier dan ook een financiële compensatie voor krijgen. Het samenwerkingsverband stelt op hoofdlijnen de invulling van de verschillende functies vast.

Het samenwerkingsverband vormt een bestuur met een viertal taken:

1. Toezien op de realisatie van de missie (WHY) van het REPS.
2. Toezien op de implementatie van (How) de actielijnen en na de implementatie op de effectiviteit hiervan.

3. Toezien op de kwaliteit van de keten door het twee keer per jaar bespreken van de monitorresultaten (What).
4. Toezien op het juist aanwenden van het beschikbare budget.

Convenant

In het convenant wordt vastgelegd:

1. Via welke weg de visie en het REPS worden gerealiseerd.
2. Dat de visie van het REPS binnen de eigen organisatie wordt geïmplementeerd.
3. Dat men bijdraagt aan de implementatie van de visie en het REPS via een actieve bijdrage met middelen, expertise en mankracht.
4. Dat er een actieve bijdrage wordt geleverd aan het bespreken van de kwaliteit en effectiviteit van de keten en het vergroten hiervan.
5. Dat het vergroten van de deskundigheid en kracht van de professionals in de lokale teams het ultieme doel is. Het is de trekrichting van het REPS.
6. De Regio stelt in eerste instantie een projectleider(s) aan die tot taak krijgt de implementatie van het REPS te verzorgen. De projectleider van het REPS rapporteert aan het samenwerkingsbestand.

Leidinggeven - Hosting van het REPS

Er zijn in het land verschillende modellen voor de hosting van een Expertise Punt:

1. (Regio) gemeenten die zelf vorm geven aan een expertise- of informatiepunt. Het betreft dan veelal informatieverstrekking met doorverwijzing naar hulpverlening (Friesland, Rotterdam). Met partners wordt de inhoud van de website vormgegeven. De hulpverlening wordt meestal door de partners verzorgd. Eén van de partners verzorgt op aanvraag de deskundigheidsbevordering
2. Gemeenten die het loket in beheer hebben. Vaak is dit een combinatie van informatie verstrekken en lichte hulpverlening. Een voorbeeld hiervan is de gemeente Arnhem, die namens de regio Centraal Gelderland een website heeft ontwikkeld. Er zijn twee twee hulpverleners in dienst die, naast informatie verstrekken aan ouders en lokale teams, kortdurende hulpverlening verrichten.
3. De informatie en expertise functie wordt door een gemeente (of Regio) belegd bij één organisatie voor lokale teams of een geïndiceerde zorgorganisatie^{19[1]} (Zeeland, Hart van Brabant, Hollands Kroon). De hulpverlening wordt uitgevoerd door speciaal opgeleide werkers. Soms in samenwerking met andere partners. Vaak wordt door deze organisatie ook de deskundigheidsbevordering voor alle werkers in de gemeente (of regio) verzorgd.

Regio Rijk van Nijmegen zal een keuze moeten maken volgens welk model zij de hosting van het expertise punt willen vormgeven.

In model 1 en 2 zijn de gemeente verantwoordelijk is voor het beheer en uitvoering van de informatieverstrekking en zelfs de hulpverlening. Veel gemeentes willen juist geen uitvoerende taak. Met het zelf vormgeven en operationeel aansturen krijgt de gemeente een onwenselijke dubbelrol. Die van toezichthouder en uitvoerder. Het is snel de ongewenste situatie van de slager die zijn eigen vlees keurt. Er zijn verschillende voordelen aan model 3:

¹⁹ lokale teams, geïndiceerde jeugdzorg

- De host organisatie kan allerlei middelen als huisvesting en ICT ter beschikking stellen.
- Men kan gebruik maken van de (afgeschermd) omgeving van de organisatie.
- Het voeren van goed werkgeverschap en toezien op deskundigheidsbevordering kan ook bij de host worden belegd en daarmee geregeld.

Model 3, met een aantal variaties passend bij het REPS, lijkt het meest voor de hand liggend.

De Regio wil zich namelijk vooral toeleggen op het opdrachtgeverschap en de monitoring van de kwaliteit van hulpverlening. Model 3 biedt de beste mogelijkheden voor Regio Rijk van Nijmegen: de hostfunctie toewijzen aan één hulpverlenings/jeugdzorgorganisatie.

Wij stellen wel een aantal variaties voor:

1. Het algemeen bestuur van het REPS worden belegd bij 'het bestuur' van het samenwerkingsverband. Deze geeft aan de host mandaat voor het goed verzorgen van het REPS. Met deze opzet wordt ook de onafhankelijkheid van het REPS gewaarborgd.
2. Medewerkers van het REPS worden geworven bij alle partners.²⁰
3. Hulpverlening, zowel de bestaande als nieuwe, wordt verzorgd volgens het huidige beleid, de subsidiekaders en de afspraken met zorgaanbieders en lokale teams.
4. Deskundigheidsbevordering wordt niet op voorhand belegd bij één van de partners. Het REPS krijg adviesrol wanneer het gaat om deskundigheidsbevordering en de uitvoering hiervan.
5. De host voert deze taken uit namens het samenwerkingsverband en zal hier een financiële compensatie voor krijgen. Het bestuur van het samenwerkingsverband stelt op hoofdlijnen de invulling van de verschillende functies vast.

De inrichting van het primaire proces

Werkproces informatie en advies aan ouders

- **Doel Centraal:** Een goed vindbare en regionaal gelinkte website met adequate en praktische informatie en educatie over het scheidingsproces, de visie op complexe scheidingen, een overzicht van het hulpaanbod en een directe doorleiding tot aanmelding. Het REPS is telefonisch goed bereikbaar voor informatie en advies.
- **Doel Decentraal:** op toegankelijke en logische vindplaatsen is informatie aanwezig: scholen, kinderopvang, huisartsen/POH, GGD, consultatiebureaus, lokale teams, STIPS, MEE, wijkagent, bibliotheek, etc. Ouders krijgen hier informatie in de vorm van een folder en/of kunnen worden doorverwezen naar het lokale team.

Werkproces netwerkbeïnvloeding

Organisatie- en uitvoeringsniveau:

- Zorgorganisaties borgen en implementeren de visie binnen de eigen organisatie

Communicatieniveau:

Van gezinsniveau tot aan de achterkant van de zorgketen, wordt de visie van het REPS geïmplementeerd en geborgd volgens een strategisch communicatieplan. De

²⁰ Voor medewerkers van andere organisaties die deelnemen in het REPS wordt een inleen overeenkomst opgesteld.

communicatiedeskundige en de ambassadeurs van het REPS werken hiertoe afgestemd samen. Om de visie te implementeren en te borgen wordt er:

- Gewerkt volgens een strategisch en gefaseerd communicatieplan welke afgestemd is op de couleur locale.
- Digitaal en analoog adequate informatie beschikbaar gemaakt.
- Regiobreed het volgende georganiseerd: informatiebijeenkomsten, werkconferenties en informatiepakketten. Ook wordt doelmatig netwerkcontact onderhouden. Specifieke doelgroepen in het voorveld zijn: scholen, huisartsen, advocaten en mediators.

Werkproces: leren en ontwikkelen professionals

Om professionals te ondersteunen in het leren en ontwikkelen, zijn er twee functies in het REPS nodig:

- 1) De coördinator: coördineert en faciliteert het functioneren van het REPS.
- 2) De specialisten: vormen een team van deskundigen 'complexe scheiding'.

De coördinator heeft als taken:

- Organisatie, faciliteren, budgetbewaking en coördinatie van het REPS
- Verzamelen van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens als input voor gesprekken met de inkooporganisatie en stakeholders.
- Aansturen van het team van specialisten

Het specialistenteam bestaat uit 2 typen specialisten: de professionals die met elkaar 'de vliegende brigade' vormen ten bate van de professionals van de lokale teams en de professionals die specifieke kennis inbrengen ten behoeve van de effectiviteit en deskundigheid van 'de vliegende brigade'.

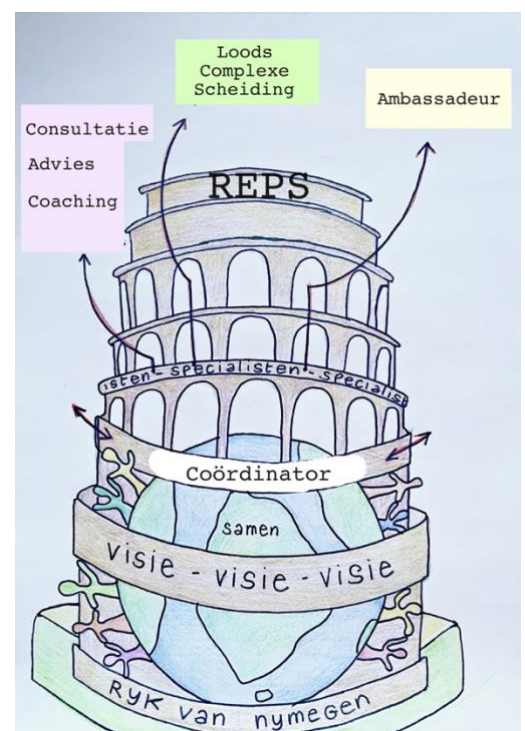
Ook de regieteams, VT, de OPH en JBT kunnen gebruiken maken van de inzet van 'de vliegende brigade'.

De kracht van dit multidisciplinaire team, is dat er een brede inhoudelijke en metadeskundigheid beschikbaar is. Dit team heeft samen leren en ontwikkelen intern en extern als uitgangspunt.

De specialisten van 'de vliegende brigade' hebben 3 kerntaken:

- a. Ambassadeur
- b. Consultatie, advies, informatie en coaching
- c. Loods Complexe Scheiding

Een randvoorwaarde voor een rol in het REPS is dat de specialist afgesproken tijd en ruimte krijgt om informatie, expertise en personen van verschillende organisaties aan elkaar te verbinden. Het is dan ook van belang dat organisaties professionals aanleveren die binnen hun eigen organisatie als gezaghebbend aangemerkt worden. Zodat de kunde van de eigen organisatie in te zetten is om waar nodig maatwerk te realiseren. De desbetreffende expert

ziet bovendien netwerksamenwerking als een expliciet taakonderdeel van de professionele identiteit.

a) De ambassadeurstaak

De ambassadeur heeft de taak om de visie van het REPS te implementeren en te borgen van de voorkant tot de achterkant van de keten. De ambassadeur zet hiertoe een continuïteitsplan op basis van een strategisch communicatieplan.

b) De consulatie-, advies- informatie en coachingstaak

De specialisten vormen een kernteam die als een vliegende brigade gemakkelijk inzetbaar zijn voor consulatie, advies, informatie en coaching van de professionals in de lokale teams, maar ook voor professionals van aanvullende diensten en andere bestaande structuren. Het REPS ondersteunt de lokale teams in hun primaire proces. Een uitgewerkt voorbeeld hiervan staat in bijlage 1 ('De professional van het lokale team en het REPS').

c) De loods 'complexe scheiding's- taak

De loods 'complexe scheiding' heeft als taak om beschikbaar te zijn om:

- Aan te sluiten bij de professional in een gesprek met de ouder ter advies van maatwerk
- Partijen bij elkaar te brengen bij een vastgelopen vraag
- Een casusevaluatie of spiegelgesprek te organiseren om samen van te leren en in leerlus te brengen en de effectiviteit in de keten te borgen en te vergroten.

De professional van het lokale team werkt dan in de basis als volgt:

- Beoordeelt de scheidingssituatie: regulier of complex
- Hanteert de escalatieladder: meldcode huiselijk geweld
- Doet triage:
 - a. Spoed, snel of regulier
 - b. Basishulp en evt (toeleiding tot) evt aanvullende dienst.
- Doet de casusregie

De specialisten in het team vanuit extra kundigheid plaatsnemen in het team leveren een bijdrage aan de effectiviteit en deskundigheid van 'de vliegende brigade'. Het gaat om de volgende specialismen:

- a) Specialist GGZ-problematiek (SPV-er)
- b) Specialist systemische werken (systeemtherapeut)
- c) Specialist ontwikkelingsproblematiek (orthopedagoog)
- d) Specialist juridische zaken complexe scheiding

Deze groep specialisten hebben de volgende 2 kerntaken:

- 1) Bij concrete vragen vanuit 'de vliegende brigade' adviseert de inhoudelijke specialist, zodat de vliegende brigade adequaat de rol kan vervullen.
- 2) Meedenken en adviseren over deskundigheidsontwikkeling en verdere implementatie van de visie en werkwijze in de keten.

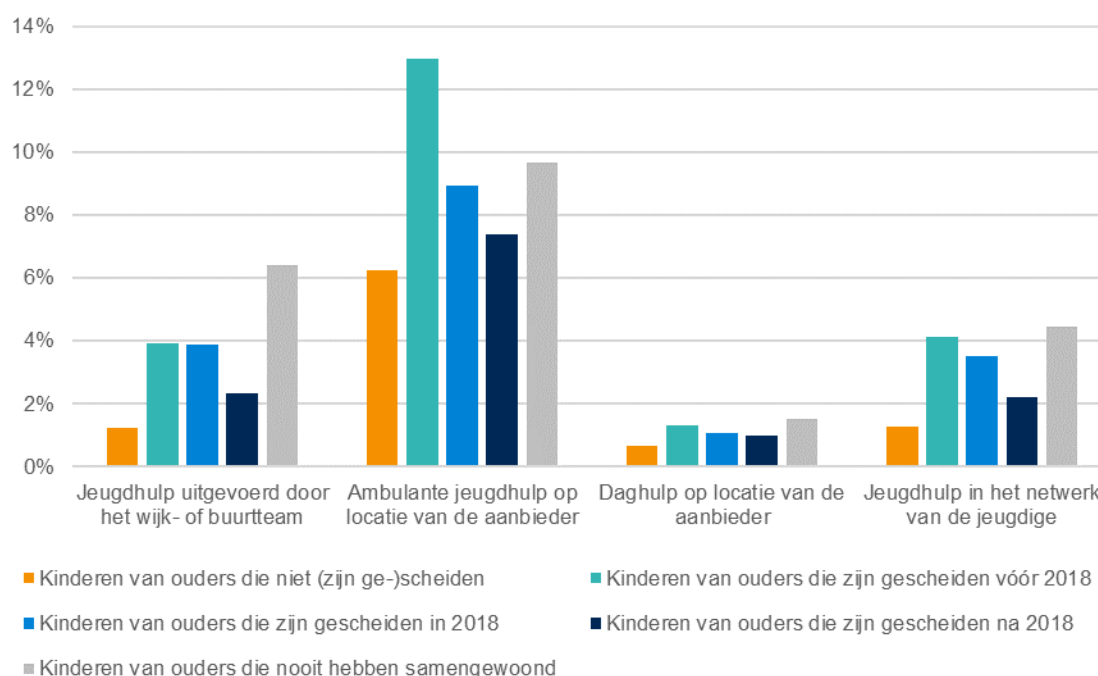
Hoofdstuk 4: Financiering van REPS

“Dit rapport is redelijk schokkend. Raad eens hoeveel gescheiden mensen bij de jeugdbescherming terecht komen?”

-beleidsadviseur gemeente-

De kosten van een complexe scheiding

Het rapport²¹ waar de beleidsambtenaar naar verwijst is in februari 2022 verschenen en onderzoekt de relatie tussen scheidingen, GGZ- en Jeugdzorggebruik. Er wordt een duidelijk verband geconstateerd tussen scheidingen van ouders en het jeugdzorggebruik bij kinderen. Onderstaande tabel laat de samenhang zien tussen echtscheiding en het gebruik van jeugdzorg in vergelijking tot niet gescheiden ouders.

Batterink en van Plaggenhoef laten zien dat voor alle vormen van jeugdzorg kinderen van gescheiden ouders oververtegenwoordigd zijn. Zo wordt bij jeugdhulpverlening dat uitgevoerd wordt door het lokale team en in het netwerk van de jeugdige, de hulp relatief vaak geboden aan kinderen van gescheiden ouders. Het aandeel kinderen van ouders die gescheiden zijn in de jeugdzorg zonder verblijf is tot wel tweemaal zo hoog als het aandeel kinderen van ouders die niet gescheiden zijn. De kans dat kinderen van gescheiden ouders met jeugdzorg te maken krijgen, is daarmee aanzienlijk groter dan de kans voor kinderen van ouders die bij elkaar zijn. In het rapport, en dit staat niet in de tabel, wordt benoemd dat ook voor de jeugdzorg met verblijf het aandeel kinderen van gescheiden ouders hoog is.

²¹ Relatie tussen scheidingen, 2022. Ggz- gebruik en jeugdzorggebruik nader onderzoek, Batterink & van Plaggenhoef.

Batterink en van Plaggenhoef concluderen: ‘complexe scheidingen vullen steeds meer de caseload van de professional in de lokale teams. De hulpverlening aan deze ouders zou de Nederlandse gemeentes 64-88 miljoen op jaarbasis kosten’ (Pointer, febr. 2021). Bovendien leidt de toename van complexe scheidingen in de caseload tot een verzwaring van het werk van de hulpverleners.

Ook voor de Regio Rijk van Nijmegen geldt dat complexe scheidingen een belangrijk gedeelte van de caseload van professionals beslaat. In 50 % van cases die door de Jeugdbescherming Gelderland begeleid worden, is er een relatie met complexe scheiding²². Medewerkers in de lokale teams melden een percentage van 80% in hun caseload welke gerelateerd is aan een complexe scheiding²³.

Dit betekent dat professionals moeten omgaan met hevige conflicten tussen ouders en met het feit dat dit schade geeft aan de kinderen. Het besef dat een complexe scheiding meerdere jaren voortduurt en er iedere jaar nieuwe bij komen, geeft een machteloos gevoel. Zowel de machteloosheid bij de hulpverlener als de kosten voor de gemeentes zijn indrukwekkend.

De volgende tabel laat de kosten voor de gemeentes van de Regio (prognostisch) zien^[1].

^[1]Hierbij wordt gebruik gemaakt van kerngetallen over het aantal scheidingen per gemeente per kalenderjaar, het aantal scheidingen dat een complexe scheiding wordt (ongeveer 18%) en de gemiddelde kosten per jaar (zoals berekend door het programma *Scheiden zonder Schade*).

gemeente	inwoners 2021	% scheid	2021	risico 18%	per 3 jaar	*30.000
Nijmegen	177359	9,2	272	48,96	146,88	€ 4.406.400,00
Berg en Dal	35010	8,2	53	9,54	28,62	€ 858.600,00
Mook	7909	8,4	7	1,26	3,78	€ 113.400,00
Beuningen	26157	8,5	50	9	27,00	€ 810.000,00
Heumen	16569	8,7	17	3,06	9,18	€ 275.400,00
Wychen	41261	8,9	63	11,34	34,02	€ 1.020.600,00
Druten	18991	8,1	25	4,5	13,50	€ 405.000,00

²² Samen voor een huis zonder geweld regio aanpak huiselijk geweld Gelderland zuid 2021-2025

²³ Deelnemers werkgroep

**Het programma Scheiden Zonder Schade heeft berekend dat ouders verwickeld in complexe scheiding een gemeente tussen de 60.000 en 80.000 euro kost. In deze berekening zijn we uitgegaan van de helft per jaar, dus 30.000 euro.*

Voor de Regio Rijk van Nijmegen is de kostenpost per jaar bijna 8 miljoen euro. Uitgaande van een conservatieve schatting is er niet uitgegaan van het gemiddelde bedrag dat het programma Scheiden zonder Schade heeft uitgerekend (60.K), maar is de helft hiervan genomen. Ieder jaar komt er, bij ongewijzigd beleid, ongeveer 2,6 miljoen euro bovenop. Met het REPS wordt beoogd om deze situatie om te buigen.

Financieringsbron: jeugdhulp of volwassenzorg?

Van de 16 indicatoren²⁴ voor het onderkennen van een conflictscheiding vallen 11 indicatoren onder volwassenproblematiek! De overige 5 liggen op het gebied van de jeugdzorg. Het is op zich een merkwaardige situatie dat de hulpverlening aan ouders in een complexe scheiding onder de jeugdzorg valt. Wanneer we kijken naar de definitie van complexe scheiding zie we dat de coping van ouders de grondslag vormt van het in stand houden van het probleem. Bij de volwassen ouders spelen trauma's, eerdere verlieservaringen, onvermogen om samen te werken, conflictstijlen die polariserend werken en/of persoonlijkheidsproblematiek die onderliggend zijn aan de problematiek. Het ligt daarom voor de hand dat er ook verbinding wordt gemaakt met de volwassenen hulpverlening, de GGZ, GGD-bemoeizorg, schuldhulpverlening en huisvesting.

De onderzoekers uit het eerdergenoemde rapport formuleren twee herkenbare conclusies over de wijze van financieren:

1. 'Bij een deel van de jeugdzorg die momenteel wordt ingezet kan worden afgevraagd of de kern van het probleem niet bij de ouders ligt. Hoe effectief is de inzet op de jeugdige in die gevallen? En als de kern van de problematiek bij de ouders ligt, wie is aan zet om met deze problematiek aan de slag te gaan?'
2. 'Een deel van de hulpverlening gericht op de kinderen van gescheiden ouders is terug te leiden tot de problematiek van de ouders, maar deze hulpverlening wordt betaald met publiek geld en in veel gevallen met 'jeugdzorggeld'. In hoeverre is het de verantwoordelijkheid van gemeenten om deze hulpverlening te betalen?'

Diagnostiek en behandeling van volwassenproblematiek wordt gefinancierd door de ziektekostenverzekering en begeleiding (laagdrempelige of ambulante begeleiding) wordt bekostigd vanuit respectievelijk jaarlijkse subsidiëring (zoals de lokale teams) of vanuit de inkooporganisatie WMO (zoals specialistische begeleiding). Het zou logisch zijn als de zorg aan ouders in complexe scheiding, vanuit deze financieringsstromen bekostigd wordt. Want het REPS beoogt welzijn van alle gezinsleden en daarom is verbinding met volwassenzorg (WMO, GGZ en AWBZ) nodig.

Dit vraagt tevens zicht op hiermee gepaard gaande financiën.

²⁴ Gutterswijk e.a. 2017

Al met al zijn er twee kritische prestatie-indicatoren (KPI's) te benoemen als het gaat om de terugdringing van de kosten die een complexe scheiding met zich meebrengt:

- 1) Het reduceren van de kosten door effectievere hulpverlening
- 2) Financieringsgrond aanpassen aan een reële verdeling tussen volwassenzorg en jeugdzorg.

Met het instellen van een REPS worden beide KPI-s als doelstelling opgenomen in de te realiseren taakstelling.

De kosten van het REPS

Met het instellen van het REPS willen we, zoals eerder benoemd, een aantal doelstellingen behalen. Deze worden samengevat in drie actielijnen - informatie en advies, beïnvloeding netwerk en leren en ontwikkelen professionals – . Voor de realisatie van deze doelstellingen moet een team van specialisten vanuit verschillende disciplines, zowel jeugd- als volwassenzorg worden samengesteld dat zich gaat bezig houden met de uitvoering van deze drie actielijnen.

Het team is multidisciplinair en wordt ingezet voor de lokale teams en andere organisaties. Er zijn specialisten die direct opereren als 'vliegende brigade' voor de professionals en er zijn specialisten die indirect ten dienste staan van de keten. Het team heeft ook een rol in het beïnvloeden van het netwerk (scholen, huisartsen, advocaten, rechtbank, etc.). Hier gaan veel activiteiten mee gepaard: gesprekken aangaan, voorlichting geven, advisering en verzorgen van communicatiemiddelen.

In het team dient daarom ook specifieke en specialistische kennis aanwezig te zijn als:

- GGZ-kennis, zoals diagnostiek en behandeling van trauma, depressie, persoonlijkheidsproblematiek.
- Systemische kennis, zoals pathologische gezinssystemen en ouderverstoting.
- Kennis van ontwikkelingsstoornissen, zoals contact-, gedrags- en angststoornissen.
- Juridische kennis rond complexe scheidingen, zoals omgang en gezag.

Functionies en taken REPS

Primair proces

Het team bestaat dus uit 2 typen specialisten: de professionals die met elkaar 'de vliegende brigade' vormen en de professionals die specifieke kennis inbrengen ten behoeve van de effectiviteit en deskundigheid van 'de vliegende brigade'.

De vliegende brigade

De specialisten van de 'vliegende brigade' hebben 3 kerntaken:

- d. Ambassadeur
- e. Consulatie, advies, informatie en coaching
- f. Loods Complexe Scheiding

d) De ambassadeurstaak

De ambassadeur heeft de taak om de visie van het REPS te implementeren en te borgen van de voorkant tot de achterkant van de keten. De ambassadeur zet hiertoe een continuïteit op basis van een strategisch communicatieplan.

e) De consultatie-, advies- informatie- en coachtaak

De specialisten vormen een team die als een vliegende brigade gemakkelijk inzetbaar zijn voor consultatie, advies, informatie en coaching van de professionals in de lokale teams, maar ook voor professionals van aanvullende diensten en andere bestaande structuren. Het REPS ondersteunt de lokale teams in hun primaire proces. Een uitgewerkt voorbeeld hiervan staat in bijlage 2 ('De professional van het lokale team en het REPS').

f) De loods 'complexe scheiding' - taak

De loods 'complexe scheiding' heeft als taak om beschikbaar te zijn om:

- Aan te sluiten bij de professional in een gesprek met de ouder ter advies van maatwerk
- Partijen bij elkaar te brengen bij een vastgelopen vraag
- Een casusevaluatie of spiegelgesprek te organiseren om samen van te leren en in leerlus te brengen en de effectiviteit in de keten te borgen en te vergroten.

De specialisten met specifieke deskundigheid

De inhoudelijke en specifieke expertise in het team welke een bijdrage levert aan de effectiviteit en deskundigheid van 'de vliegende brigade', bestaat uit de volgende specialisten:

- e) Specialist GGZ-problematiek (SPV-er)
- f) Specialist systemische werken (systeemtherapeut)
- g) Specialist ontwikkelingsproblematiek (orthopedagoog)
- h) Specialist juridische zaken complexe scheiding

Deze groep specialisten hebben de volgende 2 kerntaken:

- 3) Bij concrete vragen vanuit 'de vliegende brigade' adviseert de inhoudelijke specialist, zodat de vliegende brigade adequaat de rol kan vervullen.
- 4) Meedenken en adviseren over deskundigheidsontwikkeling en verdere implementatie van de visie en werkwijze in de keten.

Ondersteunend proces

Om de rol van de specialisten goed vorm te geven en daarbij alle aspecten van de drie actielijnen aan bod te laten komen zijn er ook ondersteunende rollen nodig: de teamcoördinator en de communicatiedeskundige.

Teamcoördinator

De teamcoördinator heeft naast de coördinatie van de werkzaamheden van het team nog andere taken om het functioneren van het REPS effectief te laten zijn:

- 1) Organiseren, faciliteren en coördineren van het REPS
- 2) Organiseren en bewaken van de 3 actielijnen
- 3) Aansturen van het team van specialisten
- 4) Budgetbewaking
- 5) Verzamelen van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens als input voor gesprekken met de inkooporganisatie, accounthouders, stakeholders en zorgorganisaties
- 6) Verbinder tussen REPS en de host
- 7) Verbinder tussen REPS en het samenwerkingsverband
- 8) Ambassadeur/ Het gezicht naar buiten

Communicatiedeskundige

De communicatiedeskundige heeft de volgende taken:

- 1) Ontwikkelen van communicatiebeleid
- 2) Uitvoeren van communicatiebeleid
- 3) Ontwikkelen van materialen

Aandachtsfunctionarissen

Als uitvloeisel van het programma huiselijk geweld 2021-2025 zijn er al eerder aandachtsfunctionarissen benoemd. Eens in de zes weken onder voorzitterschap van een medewerker van Sterker, worden kennis en landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen gedeeld. Ook de implementatie van taxatie instrument Kind En (Echt)Scheiding (KEES) is op de agenda geweest.

Wat opvalt is dat er ook medewerkers van de Regio Rivierenland deelnemen. Zij vallen echter buiten de boot als het gaat om ondersteuning van het REPS. Daarnaast zijn niet alle organisaties vertegenwoordigd in het overleg en ontbreekt er een beleidsdocument dat inhoud en richting geeft. Deze functie zal nog geborgd moeten gaan worden.

Het voorstel is om de aandachtsfunctionarissen van de Regio Rijk van Nijmegen de rol van ambassadeur van het REPS te geven. Zij kunnen hiermee een extra input geven aan de implementatie van de visie en werkwijze. Daarnaast kan deze groep gebruikt worden als denktank en proeftuin voor de implementatie van nieuwe ontwikkelingen.

Programmamanager

Programma-ontwikkeling: de kost en de baat

Het implementeren van het REPS en de drie actielijnen zal zeker het eerste en tweede jaar veel aandacht vragen als het gaat om vormgeven van het REPS, het opzetten van het samenwerkingsverband, de afstemming met deelnemende organisaties en het ontwikkelen van het deskundigheidsprogramma. Naast de inhoudelijke vormgeving van het REPS, is het nodig een verbinding te maken met de lokale teams, onderwijs, huisartsen, GGD, Veilig Thuis en de rechtbank

Naast de operationele ontwikkeling, is ook doorontwikkeling en innovatie nodig. Daarbij gaat het over de implementatie van de visie en daarmee de 'beïnvloeding van het netwerk' (inclusief stakeholders). Hiervoor is een strategisch communicatieplan met concrete

uitwerking nodig. Dit vraagt de inzet van een communicatiedeskundige die ook kunde heeft op het gebied van ICT.

Als onderdeel van de regionale opgave vereist deze opgave een ontwikkelbudget. Het team van het REPS en de aandachtsfunctionarissen moeten getraind worden in visie en werkwijze. Dit is een noodzakelijk onderdeel om de drie actielijnen goed in werking te stellen. Te overwegen valt om ook de professionals van deelnemende organisaties tijdens de duur van het programma een deskundigheidstraject aan te bieden. Wanneer de Regio hiervoor een budget vrijmaakt, zal dit de implementatie van visie en werkwijze sterk bespoedigen. Met andere woorden: 'de kost gaat voor de baat uit'. Wanneer de werkers in de lokale teams effectiever gaan werken is de verwachting dat er minder doorstroom naar andere vormen van hulp nodig is. Wanneer er wel aanvullende hulp nodig is, dan moet het naadloos aansluiten en zal het daarmee effectiever zijn. Al met al kiezen ouders sneller en consequenter voor het traject van rust en welzijn.

Na afloop van het programma dienen de organisaties de bij- en nascholing van de werkers in de reguliere bedrijfsvoering op te nemen. Per jaar zal bekeken worden of de hoeveelheid geplande formatie in overeenstemming is met de benodigde inzet.

Leertuin en monitor

We adviseren gemeenten in de regio Rijk van Nijmegen te investeren in te REPS, met het idee om deze investering terug te verdienen door minimaal daling van het aantal complexe scheidingen in de jeugdzorg. Hiertoe dient een monitor te worden ingericht om de effectiviteit en slagkracht van het REPS te meten.

Het gaat hierbij om een kwalitatieve analyse waarbij tevredenheid van ouders en kinderen over de hulpverlening en het monitoren van tevredenheid en successen van werkers van de lokale teams beschreven worden. Daarnaast is er ook een kwantitatieve analyse nodig: leidt de inzet van het REPS tot minder inzet door de gespecialiseerde jeugdzorg, minder inzet van jeugdbescherming en meer inzet van volwassenzorg? De minimale bedoeling is dat het REPS zichzelf terugverdiend.

Op dit moment wordt en door de Universiteit van Utrecht onderzoek gedaan naar de effectiviteit van hulp aan ouders in complexe scheiding. Er is een mogelijkheid voor Regio Rijk van Nijmegen om hierbij aan te sluiten.

Financiering en aansluiting bij andere programma's

Omdat het REPS zich richt op conflictouderschap is financiering vanuit het programma huiselijk geweld en kindermishandeling gelegitimeerd. Dit kan, zoals eerder beschreven ook aangevuld worden met regionale middelen voor jeugdzorg en volwassenzorg. Omdat gemeenten niet voor alle GGZ-volwassenzorg verantwoordelijk zijn, is het advies om verbinding te zoeken bij zorgverzekeraars en te kijken of er een betere aansluiting kan worden gemaakt zodat de hulp aan ouders ook gefinancierd wordt uit passende middelen.

In het kader van verbetering van een logische samenhang van samenwerking in de veiligheidsketen, is het belangrijk om aan te sluiten bij het programma 'Toekomsttuinen'.

Netwerksamenwerking

Het advies is dat het REPS vanuit de constructie van het samenwerkingsverband geen medewerkers in dienst neemt, maar uitsluitend met convenanten en inleencontracten werkt. De coördinator van het REPS krijgt als taak de inzet van medewerkers in het kernteam en medewerkers aangesloten bij de schil te sturen op de toegekende budgetten en overschrijding ervan bewaken. Van deelnemende organisaties wordt gevraagd om bij eenvoudige inzet van een medewerker bij een incidentele casus, dit voor eigen rekening te nemen. Dit wanneer duidelijk is welke organisaties zullen deelnemen en welke medewerkers vanuit deze organisaties in het REPS gaan participeren.

Opdrachtgeverschap

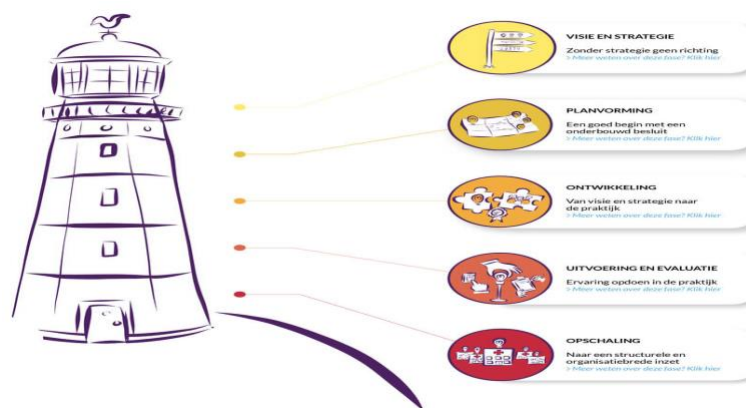
Het advies is dat de Regiogemeentes naast de bekostiging van het primaire proces en de ondersteuning, voldoende budget ter beschikking stellen voor ontwikkeling van communicatiemiddelen, PR en websiteonderhoud. De aanwending en verantwoording liggen eveneens bij de coördinator.

Het kan interessant zijn om te kijken of de start van het REPS bekostigd kan worden uit een landelijke subsidie.

Hoofdstuk 5: Implementatie REPS

Bij de implementatie van het RESP volgen wij de richtlijnen van een evidence based wijze van implementatie in de zorg ²⁵. Deze adviezen komen ook terug in richtlijnen van zowel ZONWM als die van de overheid voor de zorg. Zij benoemen voor succesvolle Implementatie een vijftal fasen:²⁶ 1: Formuleren visie en strategie, 2: Planvorming, 3: Ontwikkeling en uitvoeren en 4: Evaluatie en opschaling.

- **Visie en strategie**
Zonder strategie geen richting: in deze fase bepaal je richting door na te gaan waar innovatie het meest loont.
- **Planvorming**
Een goed begin met een onderbouwd besluit: in deze fase werk je naar een onderbouwd besluit door de impact van de voorgenomen innovatie in kaart te brengen.
- **Ontwikkeling**
Van visie en strategie naar de praktijk: in deze fase zorg je dat de innovatie gebruiksklaar en de organisatie startklaar is.
- **Uitvoering en evaluatie**
Ervaring opdoen in de praktijk: in deze fase doe je ervaring op om zo het product, proces en de daadwerkelijke dienstverlening bij te kunnen schaven.
- **Opschaling**
Naar een structurele en organisatie-brede inzet: in deze fase word van experimentele inzet (pilotproject) de overgang naar de dagelijkse praktijk gemaakt

Ten aanzien van een advies over het instellen van het REPS is de visie en strategie is beschreven in het 'Visiedocument REPS'. De planvorming is beschreven in de hoofdstukken

²⁵ Dean Fixsen en Karen Blase *Implementation Practice & Science* 2019

²⁶ <https://www.zorgvoornoveren.nl/implementatie/handreiking-e-health-implementatie>

over de organisatie van het REPS. Ontwikkeling, evaluatie en opschaling worden beschreven in het hoofdstuk implementatie van het REPS.

Implementatie algemeen: het REPS als opgave

Het REPS als opgave gaat in feite om het implementeren van een nieuwe visie en een daarmee gepaard gaande werkwijze in een hele regio! Gezien de omvangrijkheid van activiteiten die nodig zijn om het REPS en het samenwerkingsverband op te richten en de drie actielijnen in gang te zetten, zal implementatie van het REPS eerder een opgave zijn dan een enkelvoudig project.

Er zal gewerkt worden met een tijdspad van drie jaar. De implementatie zal verlopen via de eerdergenoemde fasen: ontwikkelingsfase, uitvoerings- en evaluatiefase en opschalingsfase. Oftewel: een concreet plan opstellen, testen in een pilotfase, leerervaringen en uitkomsten benutten en uiteindelijk uitvoering in de gehele regio. Er zal hierbij nadrukkelijk gekeken worden naar 'good practices' in het land.

Gefaseerd ziet de implementatie van het REPS er dan als volgt uit:

Jaar 1: Het eerste jaar zal vooral in het teken staan van het vormgeven aan het samenwerkingsverband, het vormgeven en operationeel maken van het REPS met daarin het werven van medewerkers en zorgdragen voor publiciteit.

Jaar 2: Nadat het REPS operationeel van start is gegaan zal het tweede jaar zal vooral in het teken staan van het verzorgen van de inbedding van het REPS in het maatschappelijk veld ,het verzorgen van de leercurve en vernieuwingen invoeren.

Jaar 3: Na twee jaar kunnen de eerste resultaten gemeten worden. De aandacht wordt gericht op de evaluatie van de effectiviteit en slagkracht van het REPS. Vanuit de verschillende leerervaringen wordt toegegroeid naar definitieve vorm. Het gaat hierbij ook om het monitoren van tevredenheid van ouders en kinderen over de hulpverlening en het monitoren van tevredenheid en succesvolheid van werkers lokale teams.

Bij een (te verwachten) positieve uitkomst wordt besloten of de rol van de regio, die aanvankelijk een stevig sturende zal zijn, kan opschuiven naar een meer toezichthoudende rol. Belangrijk is of het samenwerkingsverband voldoende slagkracht heeft en de ontwikkeling van de drie actielijnen voldoende kan monitoren en sturen. Het samenwerkingsverband kan dan ook besluiten dat er naar een stichting zal worden toegewerkt.

In het eerste jaar zullen de volgende activiteiten centraal staan (3-9 maanden):

- 1) De implementatie van het REPS start met het instellen en organiseren van een samenwerkingsverband REPS.
 - a) Dit krijgt vorm in het opstellen en ondertekenen van een convenant. Ook hier wordt de lijn gevolgd van onderschrijven van het WHY van het REPS, de visie en kernpunten en het integreren in de hulpverlening.
 - b) Binnen het samenwerkingsverband wordt onderzocht op welke wijze de 'hosting' van het REPS verzorgd kan worden.
- 2) Werven van medewerkers voor het specialistenteam.
 - a) Deze taak zal worden belegd bij de host en de projectleider in samenwerking met de aan te stellen coördinator.

- 3) Het opstellen van een communicatieplan in samenwerking met van een strategisch communicatieadviseur en daarnaast de communicatiedeskundige per gemeente. Dit om het starten van het REPS en de visie breed bekend te maken bij inwoners, professionals en stakeholders.

Implementatie actielijn 1: informatie en advies aan ouders

“Je zult echt per gemeente en per groep moeten gaan kijken hoe je mensen bereikt. En vergeet dan niet de interculturele sensitiviteit mee te nemen”

-Deelnemer aan werkgroep-

Doel is om te zorgen dat ouders:

- Decentraal (gemeente, lokale teams, huisarts, school) informatie krijgen over wat te doen wanneer ze gaan scheiden, wat hierbij belangrijk is (welzijn) en waar ze hulp kunnen krijgen (inclusief mediators en advocaten die vanuit de visie van het REPS werken).
- Centraal vanuit het REPS via een digitale omgeving informatie en advies krijgen.

De implementatie verloopt via fases. De eerste fase zal ongeveer 6 – 9 maanden in beslag nemen.

Eerste fase - decentraal:

1. Samen met gemeentes en de lokale teams kijken op welke wijze ouders informatie kunnen krijgen. Formuleren van een concreet plan en testen in een pilot.
2. Gemeentelijke websites optimaliseren en aanpassen aan de visie van het REPS.
3. Maken van informatiefolders voor ouders. Zorgdragen voor adequate informatie in verschillende talen en op verschillende toegankelijke plekken.

Eerste fase – centraal:

1. Organiseren van digitale omgeving voor informatie en advies en toegang tot het REPS
2. In kaart brengen van het hulpaanbod, het netwerk in de regio en het netwerk van advocaten en mediators die de visie van het REPS mede uitdragen.
3. Maken van een ‘handelsuitgave’ van de missie.

Implementatie actielijn 2: beïnvloeden van het netwerk

Heel verstandig om bij ouders in complexe scheiding in te zetten op parallel ouderschap! Wel vraagt dit commitment in de hele keten: de hulpverleners én de rechtbank. Beide partijen dragen in hun visie nog niet bij aan het stoppen van de strijd en blijven deze ouders met elkaar om tafel zetten. Met ernstige gevolgen.’

-Advocaat in werkgroep -

Het netwerk is misschien wel de belangrijkste change agent. Het netwerk onderscheidt zich van smal naar breder in 3 niveaus:

- Netwerk van ouders en kinderen (familie, burens, leerkrachten, kerk, sport, etc)
- Netwerk van dienstverleners in het voorveld (advocaten, scholen, huisartsen, GGD, etc)
- Netwerk van de hele zorgketen (op organisatieniveau)

Het is erg overtuigend wanneer het netwerk van ouders in complexe scheiding het belang van welzijn benadrukt. Implementatie van de visie van het REPS met de 7 kernpunten zal langs

twee lijnen gaan verlopen: gesprekken met organisaties en het informeren van stakeholders via een strategisch communicatieplan.

Gesprekken met organisaties, lokale teams en zorgorganisaties

Gesprekken die gevoerd worden in het veld zijn bedoeld om te prikkelen en te reflecteren op:

- a. Hoe en op welke wijze zij de visie kunnen gaan implementeren.
- b. Hoe het beïnvloeden van het netwerk van de ouder ter hand kan worden genomen en onderdeel wordt van het hulpaanbod.
- c. Hoe gebruik te maken samenwerking met de Hoge School, Villa Pinedo en project JIM.
- d. Hoe gebruik te maken van ervaringsdeskundigen in het ontwikkelen van steungroepen en buddy's voor ouders in een complexe scheiding. Dit als aanvulling op de ouderinformatieavonden.
- e. Hoe succes en in hun werken met de groep ouders in complexe scheidingen gedeeld kunnen worden.
- f. Met de Raad voor de Rechtspraak Rechtbank Gelderland is afgesproken dat na een positief besluit over het instellen van een REPS er een gesprek komt over de visie en samenwerking.
- g. Voorstel ontwikkelen voor preferred suppliers kring van advocaten en mediators.

Het opstellen van een strategisch communicatieplan

1. Hoe per gemeente de verschillende stakeholders als onderwijs, huisartsen, GGD, advocaten, kerkgemeenschappen worden geïnformeerd.
2. Regiobreed zullen er verschillende vormen worden ontwikkeld variërend van informatiebijeenkomsten, werkconferenties, Informatiepakketten.

Implementatie actielijn 3: leren en ontwikkelen professionals

“Hulpverleners hebben tijd en ruimte nodig om deze nieuwe visie te kunnen implementeren, maar zeker ook om te kunnen reflecteren en ontwikkelen ”

-Een professional in een werkgroep-

De implementatie van deze actielijn kent twee aspecten. De ontwikkeling van de deskundigheid van de medewerkers van het REPS en het leren en ontwikkelen in de lokale teams. Ook hier wordt het proces gevolgd van plan opstellen, uitvoeren in een pilot en vervolgens implementatie in de regio.

Deskundigheid specialisten team REPS

1. Belangrijk is dat er een gezamenlijk denk- en werkkader ontstaat waarin de visie van het REPS is geïntegreerd en er methodische adviezen kunnen worden gegeven. Er zal dan ook gestart worden met een aantal visiebijeenkomsten.
2. Training: Het werken vanuit de visie van het REPS en de 7 kernpunten is nieuw en anders dan gebruikelijk. De professionals van het specialistenteam zullen dan ook eerst getraind moeten worden in het werken vanuit de visie.
3. Het is belangrijk dat men goed op de hoogte is van de Landelijke Richtlijn Scheiding en kennis heeft van de juridische kaders zoals omgang en gezag, en problemen bij jeugdigen voor jeugdzorg en een aantal instrumenten als risicotaxatie, escalatieladder en triage en deze goed kunnen hanteren.

Leren en ontwikkelen in de lokale teams

Met alle deelnemende organisaties zal samen een analyse worden gemaakt van het kennis en vaardigheidsniveau van de medewerkers. Vastgesteld wordt waar er leemtes zijn en waar extra leren en ontwikkelen nodig zal zijn om de visie en kernaspecten van het REPS te kunnen uitvoeren. Scholing en deskundigheid wordt op lokaal niveau begroot en gefaciliteerd.

Het is ook belangrijk dat alle werkers dezelfde basis meekrijgen om zo vanuit één visie en één taal te kunnen gaan werken. Hierbij zijn er in ieder geval drie zaken van belang:

1. Leren en ontwikkelen door kennis over de visie, door coaching on the job, door online coaching en instructiefilmpjes. Via intervisie en casuïstiekbesprekingen leren de professionals steeds beter om ouders in complexe scheiding adequaat te begeleiden. In het begin zal er een frequentere begeleiding van de teams nodig zijn dan in een latere fase.
2. Zorg dat professionals betrokken blijven op het onderwerp door het noemen en vieren van successen met verhalen en concrete aantallen. Monitor werkers bij de implementatie en bespreek in ieder geval na een half jaar en na een jaar hoe de nieuwe werkwijze voor ze werkt en hoe tevreden ze zijn over het REPS.
3. Het is ook van belang dat de H.A.N deze training als een minor gaat neerzetten, zodat toekomstige werkers ook vanuit deze visie gaan werken.

Werken aan leren en ontwikkelen in de keten

Het werken aan leren en ontwikkelen in de keten beoogt twee vliegen in een klap te slaan. Het vergroten van kennis en kunde van aandachtsfunctionarissen en specialisten via pilots en of specifieke vragen of casussen en tegelijkertijd dat deze deskundigheid ten goede komt aan de gehele keten.

Samen met de aandachtsfunctionarissen

Met de groep aandachtsfunctionarissen wordt een samenwerking aangegaan. Zij zijn van het begin af aan meegenomen in de visie en de uitwerking. Het idee is om te onderzoeken of het zogenaamde leergemeenschapsmodel ontwikkeld kan worden. De wijze van werken wordt uitgewerkt en bestendigd. Het gaat om het samen verzamelen en ontwikkelen een helpende benadering (nieuwe tools en conceptuele modellen) en een systemische basisattitude, zodat professionals verder toegerust raken. Wanneer er bijvoorbeeld een triagemodel is ontwikkeld kan dit als eerste getoetst worden door de aandachtsfunctionarissen. Aan de hand van hun bevindingen kan het model op maat worden gemaakt en hoe dit breder te implementeren. Deze groep kan dus ingezet worden als denktank en proeftuin voor de implementatie van nieuwe ontwikkelingen.

Het voorstel is om de aandachtsfunctionarissen van de Regio Rijk van Nijmegen tevens de rol van ambassadeur van het REPS te geven. Zij kunnen hiermee een extra input geven aan de implementatie van de visie en werkwijze.

Hoog Conflict Scheiding Forum

Er zal in het tweede jaar een Regio Rijk van Nijmegen Hoog Conflict Scheiding Forum worden opgericht. Er zullen deelnemers gezocht worden om dit intersectorale casuïstiekoverleg vorm te geven. Het idee is om onafhankelijke experts vanuit verschillende disciplines rond een casus samen te brengen om deze op een nieuwe en oorspronkelijke manier te benaderen, te onderzoeken en te belichten. Het startpunt van het forum is steeds de beschreven metavisie, waarbij men gericht is op het doel van de-escaleren bij relatieconflicten en ondersteunen van duurzame nieuwe gezinssituaties. Op basis van ingebracht materiaal (spiegelmetaal/casuïstiek) uit de praktijk wordt in samenspraak de uitgangspunten op basis van de metavisie doorontwikkeld en uitgewerkt, nieuwe benaderingsmogelijkheden geformuleerd en voorstellen gedaan omtrent een 'andere' benaderingswijze". Belangrijke voorwaarde voor het succesvol opereren van het platform is de invulling van de onafhankelijke voorzittersrol. Het platform zal door hun out of the box denken een versterking van het werken van de professional opleveren.

Hoofdstuk 6: Kansen en ontwikkelingen

Vernieuwen van hulp in de Regio

De implementatie van deze visie en het REPS bieden tevens kansen ten aanzien van het vernieuwen van hulp- en dienstverlening. Zoals:

1. Inzetten van ervaringsdeskundige ouders die een complexe scheiding achter de rug hebben. Bijvoorbeeld door steungroepen van en voor moeders en vaders te starten. De inzet van ervaringsdeskundigen wordt bepleit in tal van publicaties ²⁷ : hulptrajecten worden korter, cliënten zijn sneller geneigd om hulp te accepteren en ervaringsdeskundigen zijn een voorbeeld van hoe het ook anders kan. Zij zijn de weg naar welzijn al gegaan en kunnen alle obstakels en successen benoemen.
2. Jeugd- en volwassenzorg kunnen gezamenlijk een maatwerkprogramma ontwikkelen waarin het ouderdeel wordt gesplitst in volwassen- en opvoeding vraagstukken.
3. Het Omgangshuis, gestart vanuit het programma huiselijke geweld en kindermishandeling, signaleert veelvuldig ouderproblematiek welke integraal en tegelijkertijd dient te worden opgepakt. Complexe scheidingen vragen maatwerk waarbij volwassen- en jeugdzorg systemisch en planmatig op elkaar afgestemd dienen te worden. Een tijdelijke dienst als het Omgangshuis, zal dan ook altijd onderdeel moeten zijn van een integraal ondersteuningsaanbod.
4. Villa Pinedo draagt door de inzet van ervaringsdeskundige jongeren bij aan het voorkomen en verlagen van de negatieve impact van een scheiding op de kinderen door het bieden van herkenning, erkenning en hoop. Door empowering worden hun kansen in de maatschappij vergroot. De nu reeds gesubsidieerde inzet van Villa Pinedo kan in samenhang worden gebracht met de inzet van het REPS ten behoeve van rust en welzijn voor ieder. Het kan het een stem geven aan kinderen in een (complexe) scheiding.
5. Parentshouses (www.parentshouses.nl) bieden tijdelijke woonruimte aan ouders in echtscheiding en hun kinderen. Als samenwonen niet meer gaat ontstaat in de praktijk vaak een zoektocht voor één van de ouders naar geschikte woonruimte waarin ook de kinderen welkom zijn. Onderzocht kan worden om dit initiatief ook naar Nijmegen te halen. Er kan aansluiting worden gezocht bij het project Binder van de gemeente Nijmegen en Woningbouwcoöperatie Talis waar Sterker de aanvragen voor verzorgd. Dit gaat om huisvestingsprojecten voor mensen die snel een andere huisvesting behoeven.
6. De positie van kinderen met ouders in scheiding kan worden versterkt door naast het ouderschapsplan, ook een kindplan te ontwikkelen. Het ouderschapsplan is bedoeld om alle taken rond zorg en opvoeding vast te leggen. Het kindplan kan een alternatief zijn om met name te beschrijven wat kinderen willen. Samen met de

²⁷ *Ervaringsdeskundigen in het sociaal domein, 2018, Astrid van der Kooij en Saskia Keuzenkamp, Movisie en Handreiking samen deskundig, ervaringsdeskundigheid bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, 2021 GHNT, Movisie en NJ!*

jeugdbescherming, advocatuur en rechtbank kan een vorm worden gevonden waarin de stem van kinderen beter tot zijn recht komt.

7. Met advocaten en mediators kan toegewerkt worden naar een 'preferred supplier'. Dit is een kring van juridische ondersteuners die werken volgens de voorgestelde visie. Onderzocht kan worden wie zich al heeft geschoold als gezinsadvocaat (landelijke ontwikkeling).
8. Het Hoog Conflict Scheiding Forum biedt tevens kansen om ingewikkelde vastlopende problemen in de juridische keten te onderzoeken.
9. Waar ouders met overheersende psychiatrische problematiek kampen kan de geïndiceerde jeugdzorg steunprogramma's voor kinderen ontwikkelen. Het gaat namelijk om een dubbele problematiek. Een zogenaamd 'KOPP-kind' (Kinderen van Ouders met Psychiatrische Problematiek) zal namelijk zowel de (conflict) scheiding moeten verwerken als leren omgaan met het gedrag van de ouder met een diagnose. Bekeken kan worden of het programma ACT4Kids hierbij aansluit.

Landelijke ontwikkelingen

Met het operationeel maken van het REPS kan er goed worden ingespeeld op en aangesloten bij op landelijke ontwikkelingen:

- **De methodiekontwikkeling rond ouderverstoting.** Het idee is dat de beste aanpak niet betekent het instellen van een nieuwe functionaris, maar dat het vooral gaat om interdisciplinair visie en methodiek op te ontwikkelen. Het REPS kan hier heel goed via een pilot uitvoering aangeven.
- De ontwikkeling van een **gezinsadvocaat** via de werkwijze van een advocaat en gedragskundige, die altijd het eerste gesprek doen, kan zo via het REPS worden geïmplementeerd.
- **De schottenaanpak** (rechtbank interventie) gaat er van uit dat ouders een aantal maanden geen contact met elkaar hebben. Deze aanpak kan met behulp van de visie geïmplementeerd worden.

Hoofdstuk 7 : Tot Slot.

‘Alle gelukkige gezinnen lijken op elkaar, elk ongelukkig gezin is ongelukkig op zijn eigen wijze.’

Lev Tolstoj – *Anna Karenina* (1877)

Dit advies is tot stand gekomen dankzij de inbreng van velen: beleidsambtenaren van de Regio Rijk van Nijmegen, managers en professionals van wijk- en lokale teams en zorgorganisaties, advocaten, rechters en mediators, projectleiders en ambtenaren van andere gemeentes. Alle opbouwende, kritische en sturende opmerkingen en adviezen hebben op de één of andere wijze een plaats gekregen in hetzij het visiedocument ‘complexe scheidingen’, hetzij in de vormgeving van het voorgestelde REPS. Onze dank hiervoor. Ook dank voor de openheid en inzet om er samen wat goeds van te maken. Dit heeft ons gesterkt in het idee dat het REPS in de Regio Nijmegen het verschil kan gaan maken.

De beroemde openingszin van Lev Tolstoj maakt duidelijk dat hij geen systeemdenker was. Dat is hem niet kwalijk te nemen, want Paul Watzlawick, Virginia Satir en Salvador Minuchin waren in 1877 nog niet geboren. Tolstoj benoemt een toestand van een gezin, om die vervolgens te etiketteren en te bevriezen als gelukkig of ongelukkig. Terwijl het in feite bij beide type gezinnen gaat om hetzelfde gedrag. Uit angst voor een mogelijke verandering is een gezin (of systeem) alsmáar bezig met evenwichtsgedrag om die verandering te voorkomen. Geluk of ongeluk doen niet ter zake. De aanpak van gezinnen met complexe scheiding loopt vast wanneer, net als bij Tolstoj, een complexe scheiding (als proces) wordt bevroren in een toestand, zoals een vechtscheiding of als onwillige ouders! Met een etiket bevriezen we het proces van het conflict in een vaste en niet veranderbare toestand. Terwijl het ook bij deze gezinnen gaat om functioneel gedrag dat gericht is op het in stand houden van een evenwicht. Ook hier is men bang voor de verandering. Het is aan professionals om deze gezinnen te ondersteunen in de verandering van dit patroon en het hervinden van evenwicht in de nieuwe situatie.

Met het visiedocument ‘complexe scheidingen’ krijgen de regio en de professionals een hulpmiddel om gezinnen in een complexe scheiding te gaan zien als een gezin in een vastlopend patroon vanuit angst voor verandering. Het geluk of ongeluk zijn niet meer van belang; het gaat om een beweging naar welzijn voor ieder in het betrokken systeem. Met het REPS krijgt men een instrument om ‘ongeluk’ om te buigen naar ‘welzijn voor ieder’ in het eigen nieuwe gezinsleven.

Peter van Vliet
Sonja Hopmans

Bijlage 1: Het Why, What en How van het REPS

Het is belangrijk dat het idee van een Regionaal Expertise Punt Scheiden enthousiasme oproept en een gedeelde waarde in zich heeft zodat mensen erbij willen horen, zich willen verbinden en zich willen inzetten voor het eindresultaat.

Een manier om dat te bewerkstelligen is om het 'Waarom', 'Hoe' en 'Wat' van het Regionaal Expertise Punt Scheiden heel concreet te formuleren. Hiermee wordt ook een referentiekader geschetst dat als toetsingskader gebruikt kan worden: 'Is deze bijdrage helpend in het realiseren van het 'Waarom'?'

"Mensen en organisaties die hun WHY kennen hebben meer en duurzamer succes, roepen meer vertrouwen en loyaliteit bij medewerkers en klanten op en zijn toekomstgericht en innovatief."
Simon Sinek (2017)²⁸

Why (waarom)

Weinigen weten waarom ze bepaalde dingen doen. Met 'waarom' wordt bedoeld wat je doelstelling is, je drijfveer of geloof. Waarom bestaat je organisatie en waarom doet het ertoe voor anderen? Belangrijk is dat winst is geen geldige reden is voor 'waarom', want dit is een resultaat.

How (hoe)

'Hoe' staat voor het proces. Het betreft de handelingen die zijn verricht om te (kunnen) realiseren waar 'waarom' voor staat.

Bij 'hoe' wordt ingegaan op het onderscheidend vermogen, zoals speciale waardenvoorstellen, bedrijfseigen proces of Unique Selling Proposition.

What (wat)

'Wat' staat voor het resultaat en is de uitkomst van het 'waarom', ofwel het bewijs. Onder resultaat valt bijvoorbeeld winst of vervulling van behoeften door middel van de verkoop van producten of diensten.

²⁸ In de Golden Circle (2017) beschrijft Simon Sinek het belang van het beschrijven van visie (Why) de weg ernaar toe (How) en de resultaten die die gaat opleveren (WHAT).

Het Waarom (WHY) van het REPS (doel)

Het Regionale Expertise Punt Scheiden in Nijmegen en omstreken wil dat iedere ouder met hun kinderen na een scheiding weer een eigen gezinsleven opbouwt, waarvan ieders welzijn en rust de bouwstenen zijn.

Het Hoe (HOW) van het REPS (processen die worden ingericht)

Het Regionaal Expertise Punt Scheiden is een onafhankelijk en gezaghebbend orgaan en streeft twee doelen na:

- Ouders en kinderen: zorgen dat er rust komt en zich richten op welzijn.
- Professionals: zijn in hun kracht.

Een Regionaal Expertise Punt Scheiden krijgt daarom twee functies:

1. Zorgen voor informatie, advies en doorverwijzing aan en van:
 - a. Ouders en kinderen.
 - b. Huisartsen, consultatiebureau, CJG, scholen, dagverblijven, sportclubs.
 - c. Advocatuur en rechtbank.
2. Vergroten van effectiviteit en deskundigheid van professionals:
 - a. Implementatie en borgen van de vastgestelde visie en eenduidige taal.
 - b. Leren en ontwikkelen door coaching, consultatie, informatie en advies.
 - c. Advies en consultatie op casusniveau.
 - d. Monitoring vervolghulpverlening.
 - e. In samenwerking met de professional voeren van procesregie bij ernstig meervoudig complexe problematiek.
 - f. Monitoren en bevorderen van de effectiviteit in de keten.
 - g. Adviseren aan inkoop over effectieve hulpverlening.
 - h. Instellen van en toegang zijn voor een deskundigheidsplatform voor vastgelopen casuïstiek.

Een Regionaal Expertise Punt Scheiden dat zorgt voor focus en effectiviteit, zal moeten worden toegerust met een aantal instrumenten:

- Advies bij beschikkingen complexe scheiding.
- Belangrijke adviesfunctie als het gaat om inkoop van zorg.
- Mogelijkheid tot procesregie bij risicovolle hoog complexe casuïstiek.
- Het beschikken over een deskundigheidsplatform voor zowel gespecialiseerde als niet-gespecialiseerde hulpverlening.

Het Wat (What) (resultaten)

- Herkenbare en vindbare informatie voor ouders, kinderen, professionals, zorgaanbieders, scholen en andere stakeholders.
- Eenduidige visie en taal.
- Ouders die zich richten op welzijn en het opbouwen van een nieuw gezinsleven. Afname van ernstige conflicten.
- Meer ouders die profijt hebben van lokale hulp- en dienstverlening, gericht op leren en ontwikkelen waardoor er minder instroom is naar de gespecialiseerde hulpverlening en het gedwongen kader.

- Hogere professionaliteit van werkers zowel in de wijk als in de keten, die allemaal vanuit een eenduidige visie, taal en houding werken.
- Zicht op de effectiviteit van de keten en de knelpunten hierin.

De centrale doelstelling van het Regionaal Expertise Punt Scheiden zal steeds gericht zijn op het realiseren van het Waaronder:

‘Het Regionaal Expertise Punt Scheiden in Nijmegen en omstreken wil dat iedere ouder met hun kinderen na een scheiding weer een eigen gezinsleven opbouwt, waarvan ieders welzijn en rust de bouwstenen zijn.’

Om dit te bewerkstelligen is het belangrijk dat er gewerkt wordt aan een eenduidige beleidsvisie en eenduidig taalgebruik in de regio.

Bijlage 2: De lokale teamsprofessional en het REPS

Aan de lokale teams medewerkers en andere hulpverlening is onderstaand idee over het werken met ouders en complexe scheiding en het bijbehorende werkproces voorgelegd en omarmd.

Doel

Het REPS stelt ten doel:

Dat ouders in complexe scheiding zich **zo snel mogelijk** gaan richten op het vormgeven van hun eigen 1-oudergezin en op welzijn en rust voor iedereen.

Dat professionals in hun kracht zijn om met deze groep ouders te kunnen werken.

Visie

De visie van het REPS is uitgangspunt (van voorveld - tot achter in de keten). De visie houdt kort gezegd het volgende in.

Waar ouders ruzie blijven maken, gaat het niet goed met de kinderen. Het is voor hun welbevinden, de sociaal-emotionele en relatieontwikkeling dan ook noodzakelijk dat de ruzies tussen hun ouders afnemen. Dan gaat het beter met kinderen. Als deze ouders niet in staat zijn tot overleg en samenwerking en blijven strijden, dan is het dwingen tot coöperatief ouderschap of leren communiceren niet helpend. Integendeel: het verergert de conflicten. De strijd bij ernstige conflicten kan pas afnemen, als er een beweging komt van conflictueus ouderschap naar parallel of solo ouderschap. Dit betekent dat er bijna geen contact meer tussen ouders zal zijn en dat ouders zich gaan richten op het vormgeven van hun eigen gezin met rust en welzijn voor ieder als uitgangspunt. In de praktijk blijkt het met kinderen in zo een veranderde situatie goed te gaan.

Visie, boodschap en focus

Dit betekent voor jou als professional dus echt een andere boodschap aan ouders dan wanneer je werkt met ouders in een gewone scheiding:

*Kiezen voor bijdragen aan welzijn en rust voor iedereen, in plaats van het blijven voeden van de strijd. Dit betekent dat elke ouder het **eigen** nieuwe gezin vormgeeft en dat de focus hierop gericht wordt. Dit houdt -kort door de bocht- in dat de nadruk **niet** komt op 'samen aan tafel', 'leren communiceren' en 'invloed willen hebben op het gezin van de andere ouder', maar op een eigen gezinsleven apart van en met vrijlating van het gezin van de andere ouder.*

Wat dan nog meer?

Vanuit jouw kennis als professional over wettelijke kaders en kennis over gezag en ouderschap, neem je **duidelijke standpunten** in. Bijvoorbeeld: nakomen van omgangsafspraken, emotioneel beschikbaar zijn, veiligheid waarborgen, nakomen van de alimentatie afspraken, een positief en duidelijk opvoedklimaat, respectvol spreken over de andere ouder. Als professional kun je heel duidelijk zijn over zo een kader. Je straalt uit en laat merken: 'Zo doen we het, zo gaan we met elkaar op weg'. Zo neem je eigen kennis serieus, zonder de ouder te hoeven overtuigen. Bovendien schept op deze manier leiding nemen tevens een veilig kader voor de ouder.

Tegelijkertijd tijd is je basishouding een positie van **meervoudige betrokkenheid**. Dit is een positie waarin de uitdaging vooral is, om uit het persoonlijke oordeel en bondjesvorming te blijven. Je boodschap aan ieder is:

*'Ik ben tegen niemand en voor iedereen,
zodat ieder van jullie tot welzijn en rust kan komen'.*

Je bent als professional een model voor ouders. Je bent menselijk en naturel en maakt gelijkwaardig en kwalitatief contact met iedereen: respectvol doch duidelijk erkenning geven, destructief gedrag spiegelen en je persoonlijke grenzen en waarden benoemen.

Je houding is dus al met al zowel leiding nemend als dat je goed aansluit bij de ouder. Dit zodat mensen zich door jou gezien en gehoord voelen (zonder het slachtoffer, de eiser of de redder te voeden) en tegelijkertijd door jou gestimuleerd worden om volwassen keuzes te maken. Je gaat dus niet in op de inhoud van 'goed en fout' (dat is voeden van de strijd), maar zet een koers in van inzichten verwerven en oefenen van gedrag welke bijdragen aan welzijn en rust voor ieder.

De drie ankerpunten in het werken met ouders in complexe scheiding zijn dus:

1. **Visie:** kennis over en kijk op ouders en kinderen in complexe scheiding
2. **Standpunten** innemen en kader stellen vanuit professionele kennis
3. **Positie** van meervoudige (systemische) betrokkenheid: welzijn en rust voor iedereen

Geen methodiek

Om dit te bereiken, zijn er vele wegen naar Rome. Het REPS schrijft dus geen methodiek aan je voor, maar beoogt wel dat geborgd wordt dat je als professional je deskundigheid eclectisch en lerende weg kunt ontwikkelen en daardoor steeds meer in kracht komt. Het REPS kan desgewenst ook meedenken in leervormen, trainings- en opleidingsmogelijkheden voor de eigen organisatie.

Tertiaire preventie

Het streven is om ouders in complexe scheiding zo snel mogelijk adequaat te helpen. Met **zo snel mogelijk** zeggen we hetzelfde als **preventief** en hebben we voor ogen dat de lokale teams in de rol van generalist deze vragen goed kunnen oppakken.

Preventie kent drie vormen:

- **Primaire preventie:** activiteiten die voorkomen dat gezonde mensen vast gaan lopen in wisselwerking met hunzelf en/of hun omgeving.
- **Secundaire preventie:** vroege opsporing van vastlopen van personen die een verhoogd risico lopen tot het ontwikkelen van problemen. Het probleem kan daardoor eerder worden behandeld, zodat deze eerder oplost of niet erger wordt.
- **Tertiaire preventie:** voorkomen van complicaties en probleemverergering bij sterk dysfunctioneel gedrag, psychische problemen en/of psychopathologie. Ook het bevorderen van de zelfredzaamheid van mensen valt hieronder.

De vragen van de groep ouders in complexe scheiding, vallen onder tertiaire preventie. Dit betekent dat complexe scheidingen niet per se voorkomen kunnen worden. Het is hardnekkige problematiek. De hardnekkigheid merk je snel en het is belangrijk dit te identificeren en ernaar te handelen.

- Hoe lang zijn ouders gescheiden? Hoe lang is er ruzie?
- Is de focus op het veranderen van de ander? Hoe lang al?
- Is de ouder bereid om de strijd op te geven?
- Voelt het contact met de ouder met jou werkbaar of is het dwingend of dwepend?

Door het complexe te kunnen identificeren kun je voorkomen dat het erger wordt en escaleert. Dus daarom steek je in op welzijn en rust en niet op 'het-ouders-leren communiceren-ideaal', want dat is olie op het vuur en verergert de strijd en/of houdt het in stand. Bovendien herhaalt het de ervaring van ouders van 'falen', terwijl je hen juist bij machte wilt laten worden.

Wat betekent dit voor jou als professional in het lokale team?

Je bent een generalist die een vraag met complexe scheiding kan oppakken. Je neemt denk- en voeltijd om maatwerk te leveren en je positie in te nemen.

Je bent altijd gekoppeld aan een collega uit je team waardoor je met elkaar op de werkvloer kunt leren. Als er meerdere partijen betrokken zijn of raken, dan ben je er samen van en laat dat ook weten aan ieder. Je staat dus nooit alleen.

Vragen waar je aan kunt denken om tot je eigen maatwerk te komen:

- Is het veilig genoeg? (Meldcode)
- Wat is de omgangsregeling en hoe wordt deze nageleefd? Hebben beide ouders gezag?
- Welke beweging is er nodig voor alle gezinsleden om welzijn en rust te bereiken? Wat kan ik daarin zelf en welke andere kennis, kwaliteit of kunde wil ik toevoegen?
- Wie neemt welke rol en hoe gaan we het samen doen en dragen?

Het REPS faciliteert jou als professional

Het REPS heeft een team van specialisten voor je klaar staan:

- De specialist van het REPS kan je desgewenst ondersteunen door coaching, consultatie, informatie, advies of loodsing (partijen bij elkaar brengen als de vraag vastloopt en evalueren en leren tussentijds en achteraf).
- De specialist is laagdrempelig en makkelijk bereikbaar voor je. Er zijn geen aanmeldformulieren nodig en het REPS heeft geen poort of toegangsfunctie.
- De specialist werkt vanuit partnerschap en vertrouwen
- De specialist kan meegaan op huisbezoek en/of snel meedenken over maatwerk als er een aanvullende en eventuele specialistische dienst nodig is. De aanvullende diensten werken vanuit dezelfde visie en vanuit partnerschap en vertrouwen. Als generalist blijf je het aanspreekpunt en betrokken om de uitgezette lijnen met ouders en alle partijen te volgen. Met als uitgangspunt: 'We zijn er samen van'.

NB idealiter willen we dat de specialist uit het specialistenteam van REPS makkelijk kan schakelen met de moederorganisaties, zodat een aanvullende expertise vlot toegevoegd kan worden. Juist bij deze groep ouders wil je snel handelen.

Wat betekent het voor jouw werkproces als professional?

Concreet kan dit er zo uitzien:

1. **Aanmelding** + Inschatting van veiligheid en complexiteit.
2. **Intake** met ouders apart waarbij je vanuit de visie insteekt en waarbij je een inschatting maakt van wat nodig is om de ouder te begeleiden tot welzijn en rust voor alle gezinsleden.
3. **Vervolg:** dit kan leiden tot:
 - a. De ouder heeft meer nodig dan het lokale team kan bieden en daarom zet je een passende aanvullende dienst in voor het inhoudelijke traject— eventueel ondersteund door advies van de loods. Je blijft aanspreekpunt en monitort de voortgang.

- b. Een aantal vervolgesprekken met jou gericht op de-escalatie, richten op het eigen gezin en welzijn en rust voor iedereen en/of een motivatietraject naar een andere vorm van hulpverlening. Voorbeelden van volwassenhulp en jeugdhulp kunnen zijn:
 - i. Traumabehandeling of begeleiding
 - ii. GGZ-diagnostiek en behandeling of begeleiding
 - iii. IQ-test en begeleiding door MEE oid
 - iv. (Specialistische) thuisbegeleiding
 - v. Aggressieregulatietherapie
 - vi. Opvoedbegeleiding
 - vii. Schuldhulpverlening of WSNP
 - viii. KIES-training
 - ix. Speltherapie, PMT, dramatherapie, etc
 - x. Een buddy

Je maakt de afspraak om na circa 3 gesprekken met de ouder te reflecteren op het effect van de hulpverlening en wat dit betekent voor de voortgang.

- c. Er zijn dan grofweg 4 opties:
 - i. Er is ontwikkeling. Jij gaat verder met de basishulpverlening en spreekt een tijdspanne af.
 - ii. Er is ontwikkeling in de vorm van motivatie voor een passend traject (zie voorbeelden bij 2b). Je draagt warm over, blijft aanspreekpunt en monitort de voortgang.
 - iii. Er is ontwikkeling en ook nog iets anders nodig. Jij gaat met de afgesproken koers verder in samenwerking met een andere dienst (bv schuldhulpverlening, traumabehandeling, buddy, leerplicht etc) en spreekt een tijdspanne af.
 - iv. Er is geen/nauwelijks ontwikkeling: je gaat doorverwijzen naar 1 of meerdere aanvullende diensten om de ontwikkeling van bijdragen aan rust en welzijn te vergroten en jij blijft betrokken als aanspreekpunt en monitort de voortgang.
4. **Afsluiting:** er is voldoende welzijn en rust voor ieder. De hulpverlening wordt geëvalueerd (evt met behulp van de lods) en afgesloten. Eventueel volgt nog een monitorende afspraak met ouders - kinderen in de toekomst.